

STACJA-KONSULTACJA.PL

Dobra strona konsultacji

Plan faktycznej współpracy

Poradnik

partycypacyjnego tworzenia
programu współpracy samorządu
z organizacjami pozarządowymi

Publikacja *Plan faktycznej współpracy. Poradnik partycypacyjnego tworzenia programu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi* powstała w ramach projektu „Wysoka jakość konsultacji społecznych” współfinansowanego ze środków Funduszu dla Organizacji Pozarządowych w ramach Grantu Blokowego dla Organizacji Pozarządowych i Polsko-Szwajcarskich Regionalnych Projektów Partnerskich Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy w priorytecie „Promowanie roli społeczeństwa obywatelskiego jako ważnego uczestnika w zwiększaniu spójności społeczno-gospodarczej kraju”. Projekt ten został zrealizowany w partnerstwie dwóch organizacji pozarządowych: Kujawsko-Pomorskiej Federacji Organizacji Pozarządowych oraz Pomorskiej Fundacji Rozwoju, Kultury i Sztuki.

Wszystkie opinie i treści zawarte w publikacji są wyłącznie opiniami autorów poradnika.

Projekt współfinansowany
przez Szwajcarię w ramach
szwajcarskiego programu
współpracy z nowymi krajami
członkowskimi Unii Europejskiej.

Plan faktycznej współpracy

Poradnik

partycypacyjnego tworzenia
programu współpracy samorządu
z organizacjami pozarządowymi

Toruń 2014

SPIS TREŚCI

6	Wstęp. Trzy modele – pomoc i inspiracja
8	CZĘŚĆ I
	Uzasadnienie w programie współpracy – niewymagane, ale bardzo przydatne
	<i>Model analizy i diagnozy jako element programu współpracy samorządu i organizacji pozarządowych</i>
10	I.1. Uzasadnienie w programie współpracy
14	I.2. Co diagnozować? Co musimy wiedzieć, aby przygotować projekt programu?
17	I.3. Jak zbierać informacje o potrzebach, które trafią do programu współpracy?
21	I.4. Uzasadnienie i diagnoza a cele i rezultaty programu współpracy
23	I.5. Zagadnienia uzupełniające
28	CZĘŚĆ II
	Ocena realizacji programu współpracy – pomijane zadanie samorządu i organizacji
	<i>Model oceny realizacji programu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi</i>
30	II.1. Kłopoty ze sposobem oceny realizacji programu
32	II.2. Sposób oceny realizacji programu w ustawie i w obecnej praktyce
36	II.3. Sposób oceny realizacji programu a sprawozdanie z jego realizacji
44	II.4. Ocena realizacji programu w sprawozdaniu z jego realizacji
49	II.5. Zagadnienia uzupełniające
51	CZĘŚĆ III
	Konsultacje programów współpracy – obowiązkowe, ale do ożywienia!
	<i>Model konsultacji społecznych programów współpracy</i>
53	III.1. Konsultacje programów współpracy – trochę o obowiązku i o tym co z niego wynika
56	III.2. Dlaczego konsultacje programów współpracy nie są efektywne i najczęściej nikomu nie służą
60	III.3. Udaane konsultacje programu współpracy – trochę teorii
64	III.4. Udaane konsultacje programu współpracy – przykłady praktyczne
71	III.5. Zagadnienia uzupełniające

WSTĘP

Trzy modele – pomoc i inspiracja

Publikacja „Plan faktycznej współpracy” to wynik spotkań i dyskusji oraz działalności zespołu eksperckiego Kujawsko-Pomorskiej Federacji Organizacji Pozarządowych w obszarze konsultacji społecznych programów współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi. Przez ponad rok wspólnej pracy, zespół nie tylko dzielił się doświadczeniami, ale także organizował, prowadził i oceniał konkretne procesy konsultacyjne. Na tej podstawie powstały propozycje co i jak zmienić w programach współpracy, a dokładniej co ulepszyć w procesie ich powstawania i konsultowania.

Propozycje wypracowane przez zespół to trzy rozwiązania, które nazywamy umownie „modelami”, a z których każdy przewiduje inne niż powszechnie stosowane podejście do wybranego elementu programów współpracy. Wspólna idea dla tych modeli to potraktowanie progra-

mu współpracy jako **rzeczywistego planu rzeczywistej współpracy** samorządu i organizacji pozarządowych w danym roku.

Poszukując rozwiązań, które pozwolą „ożywić” program współpracy, doszliśmy do wniosku, że niezbędne jest zrealizowanie kilku działań, które nie są wymagane ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a które bardzo korzystnie wpłyną na rolę i znaczenie programu współpracy w samorządach i środowisku pozarządowym. Jakże to działania? Pierwsze z nich to włączenie do programu współpracy uzasadnienia, które nie jest wymagany element programu, ale jego przygotowanie istotnie pomaga planować konkretną i efektywną współpracę na linii samorząd-organizacje. Drugie z rozwiązań to szersze niż wynikające z obowiązku ustawowego, podejście do sposobu oceny realizacji programu.

Szukaliśmy takiego rozwiązania, które pomoże nie tylko zaplanować wymierne wyniki wspólnych działań samorządu i organizacji, ale także ułatwi podsumowanie tej pracy. I wreszcie trzeci model to zmiana metody prowadzenia konsultacji społecznych programu z biernej formy bazującej na kontaktach za pośrednictwem maili i listów tradycyjnych na rzecz metody aktywnej i „naturalnej” wszystkim ludziom – rozmowy i spotkania.

W poradniku opisaliśmy trzy powyższe modele – każdy z przykładami praktycznymi, bądź to wyniesionymi z praktyki działań zespołu eksperckiego, bądź też proponowany w formie konkretnego rozwiązania wypracowanego na bazie tych doświadczeń. W każdej z trzech części poradnika opisany został jeden z modeli. I każda z tych części ma podobną kompozycję – najpierw wskazane są główne elementy modelu, a dalej znajduje się ich rozwinięcie, uzasadnienie i przykłady wdrożenia. Dzięki temu Czytelnik nie ma konieczności czytania całości poradnika, jeśli chce poznać jeden z modeli. Można wybrać konkretny model i zapoznać się tylko z nim, bowiem poszczególne rozdziały stanowią niezależne części.

Publikację adresujemy przede wszystkim do osób przygotowujących programy współpracy w samorządach gminnych, powiatowych i wojewódzkich, jak i do osób zajmujących się organizacją i przeprowadzaniem konsultacji społecznych w samorządach. Poradnik jest dedykowany także organizacjom pozarządowym, które włączają się lub chcą uczestniczyć w procesach przygotowania programów współpracy w samorządach lokalnych. Mamy nadzieję, że dla wszystkich czytelników poradnik będzie faktyczną pomocą w tworzeniu programów współpracy, jak i inspiracją do partycypacyjnego podejścia do programów.

Niektóre z propozycji w poradniku mogą wydać się daleko idące, a może nawet kontrowersyjne. Naszą intencją było jednak szukanie rozwiązań, które pomogą tak kształtować programy współpracy, by dzięki ich realizacji samorządy lokalne i organizacje pozarządowe współpracowały coraz bliżej, kierując się potrzebami społecznymi i chęcią pomnażania dobra wspólnego.

*Członkowie zespołu eksperckiego Kujawsko-Pomorskiej
Federacji Organizacji Pozarządowych*

Zespół ekspercki Kujawsko-Pomorskiej Federacji Organizacji Pozarządowych to przedstawiciele samorządów wszystkich szczebli (gmina, powiat, województwo) oraz organizacji pozarządowych, które mają siedzibę na terenie woj. kujawsko-pomorskiego.

Członkowie zespołu eksperckiego reprezentujący stronę samorządową: Ewa Budzich (Urząd Miasta i Gminy w Radzynie Chełmińskim), Ewa Głodowska-Morawska (Pełnomocnik Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi), Piotr Niedziałkowski (Biuro Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego), Krzysztof Wysocki (Starostwo Powiatowe w Rypinie).

Członkowie zespołu eksperckiego reprezentujący organizacje pozarządowe: Łukasz Broniszewski (Fundacja Stabiło), Hanna Brzuszcak (Toruńskie Stowarzyszenie Aktywności Społecznej), Tomasz Dominiak (Stowarzyszenia Wspierania Osób Niepełnosprawnych SUBICERE), Jan M. Grabowski (Kujawsko-Pomorska Federacja Organizacji Pozarządowych), Małgorzata Kowalska (CISTOR Stowarzyszenie Partnerstwo Społeczne), Janusz Wiśniewski (Pomorska Fundacja Rozwoju, Kultury i Sztuki, koordynator zespołu).

CZĘŚĆ I

Uzasadnienie w programie współpracy – niewymagane, ale bardzo przydatne

*Model analizy i diagnozy jako element programu współpracy samorządu
i organizacji pozarządowych*

GŁÓWNE ELEMENTY MODELU

W programie współpracy potrzebne jest uzasadnienie. Winno ono opisywać stan rozwoju sektora pozarządowego w konkretnej społeczności, stan współpracy międzysektorowej, ale także wyraźnie akcentować, że wypracowane w programie rozwiązania pochodzą z konsultacji społecznych i są wspólnie przygotowane przez samorząd i organizacje, stanowią ich wspólny plan działań na najbliższy rok.

W programach współpracy, w których dotąd nie było zamieszczane uzasadnienie nie warto od razu tworzyć szerokiej analizy. Wspólne diagnozowanie problemów i potrzeb, w tym tych dotyczących współpracy międzysektorowej i rozwoju organizacji pozarządowych powinno stać się elementem współpracy pozafinansowej administracji lokalnej i III sektora w kolejnych latach.

Program współpracy nie działa „w próżni”. Jest jednym z wielu dokumentów planistycznych obowiązujących w samorządzie. Nie powinien jednak składać się z elementów diagnoz i analiz przeniesionych z tych dokumentów.

Uwzględnienie w uzasadnieniu programu współpracy informacji o obszarach aktywności lokalnych organizacji oraz o liczbie korzystających z ich oferty mieszkańców wskazuje kto jest bezpośrednim, a kto pośrednim odbiorcą programu.

Opis dotychczasowej współpracy na linii samorząd-organizacje będzie informacją o stabilności tej współpracy. Natomiast wyliczenie nowych rozwiązań pojawiających się w programie akcentuje jej rozwój i dynamikę.

Elementem uzasadnienia winny być także wszystkie wspólne plany samorządu i organizacji, w tym te wypracowane w procesie konsultacyjnym.

Uzasadnienie, które łączyć się będzie z celami szczegółowymi programu pozwoli w przyszłości stwierdzić czy cele te zostały osiągnięte.

Najlepszym sposobem poznania informacji o potrzebach, pomysłach i marzeniach mieszkańców i organizacji jest rozmowa. To właśnie w rozmowie tworzy się pojęcie dobra wspólnego. Zapewnienie możliwości spotkania i dyskursu jest fundamentalne dla tworzenia programu współpracy, w tym jego uzasadnienia.

1.1.

Uzasadnienie w programie współpracy

W programie współpracy potrzebne jest uzasadnienie. Przy czym nie ma to być wielowątkowy, szeroki opis, czy też szczegółowa diagnoza z mnóstwem danych i wykresów. Chodzi tu wyłącznie o dwa aspekty – z jednej strony, o argumenty uzasadniające cele realizacji programu, a z drugiej strony, o podstawowe dane pokazujące stan rozwoju III sektora i współpracy międzysektorowej na obszarze, którego dotyczy program współpracy.

No dobrze, ale przecież ustawa nie wskazuje, że uzasadnienie musi pojawić się w programie współpracy. Faktycznie, takiego wymogu nie ma, bowiem zgodnie z art. 5a. ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie „program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 zawiera w szczególności:

1. cel główny i cele szczegółowe programu;
2. zasady współpracy;
3. zakres przedmiotowy;
4. formy współpracy, o których mowa w art. 5 ust. 2;
5. priorytetowe zadania publiczne;
6. okres realizacji programu;
7. sposób realizacji programu;
8. wysokość środków planowanych na realizację programu;
9. sposób oceny realizacji programu;

10. informację o sposobie tworzenia programu oraz o przebiegu konsultacji;
11. tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert.

Jednak ustawa nie zabrania zamieszczania uzasadnienia w programie! A jeśli chcemy, aby program był rzeczywistym planem rzeczywistej współpracy, konieczne jest przynajmniej minimalne uzasadnienia dla celów, działań i rozwiązań przyjętych w dokumencie. Dlaczego? Z przynajmniej trzech powodów:

Powód 1:

Aby znać lokalne zasoby i kontekst działań. Włączając uzasadnienie do programu musimy przyjąć, że wskazywać będzie ono aktualny stan rozwoju i zakres działalności organizacji pozarządowych na „naszym” terenie, jak i stan współpracy międzysektorowej na linii samorząd-organizacje. Tym samym, uzasadnienie będzie opisem obecnej sytuacji (gminnej/powiatowej/regionalnej). Dzięki temu program współpracy stanie się jedynym dokumentem w samorządzie, który opisywać będzie lokalną aktywność obywatelską, oraz doświadczenia i kierunki współpracy międzysektorowej. Pozwoli samorządowi, organizacjom i mieszkańcom poznać „kontekst” w którym funkcjonują.

Powód 2:

Aby potwierdzić dotychczasowe doświadczenia i wskazać wyzwania. W uzasadnieniu do programu współpracy warto wskazać jakie działania sprawdzają się we wzajemnej współpracy (np. jakie konkursy były realizowane dotychczas), jakie wyzwania widzi samorząd na najbliższy rok lub w najbliższych latach, a jakie kwestie (zagadnienia do rozwiązania) znalazły się w programie na wniosek organizacji pozarządowych. Czy warto wyliczać te elementy i wpisywać je do uzasadnienia? Z pewnością, bowiem precyzyjna informacja dlaczego podejmujemy konkretne działania potrzebna jest wszystkim. Pokazuje też, czy współpraca samorządu i organizacji jest stabilna, a może też rozwija się konsekwentnie o kolejne elementy.

Powód 3:

Aby znać motywacje i powody podjęcia konkretnych działań. Cóż z tego, że w programie współpracy wskażemy, że jego celem jest „wzmocnienie organizacji pozarządowych oraz partnerstw organizacji”? Albo „zwiększenie wpływu sektora obywatelskiego na kreowanie polityki społecznej w gminie”? Jeżeli nie wskażemy jednocześnie, że organizacje pozarządowe faktycznie potrzebują „wzmocnienia”, a sektor obywatelski w zbyt małym stopniu „wpływa na kreowanie polityki społecznej w gminie”, to cele programu będą wyłącznie pustym sloganem. Inaczej mówiąc, dla każdego celu w programie potrzebujemy uzasadnienia dlaczego chcemy go osiągnąć.

Przyjrzyjmy się poniższemu przykładowi tekstu uzasadnienia, który uwzględnia trzy wymienione wyżej elementy i mógłby znaleźć się w programie współpracy:

**Odniesienie do ogólnego kontekstu funkcjonowania
III sektora polegać może na zacytowaniu konkretnego**

**badania i dalej wskazania informacji o sektorze
pozarządowym w gminie (lub powiecie):**

W województwie kujawsko-pomorskim zarejestrowanych jest – zgodnie z danymi GUS z 2013 roku – 4.853 organizacji pozarządowych. W tej liczbie zdecydowaną większość stanowią stowarzyszenia – ponad 85%, fundacje – 12% oraz inne organizacje ok. 3%. W gminie siedzibę ma 16 organizacji pozarządowych, przy czym nie wszystkie prowadzą aktywną działalność.

**Dotychczasowa współpraca winna być opisana
w odniesieniu do współpracy finansowej...**

Corocznie przyjmowany jest program współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi, w którym wskazywane są m.in. priorytetowe zadania publiczne oraz formy współpracy finansowej i niefinansowej. W latach 2013-2014 Gmina ogłaszała otwarte konkursy ofert na wykonywanie zadań publicznych w oparciu o przepisy ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zlecane zadania dotyczyły trzech sfer pożytku publicznego: (1) wypoczynku dzieci i młodzieży, (2) działalności na rzecz osób niepełnosprawnych oraz (3) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. Na zadania te samorząd przeznaczył w 2013 roku 58.200,00 zł, a w 2014 roku 59.800,00 zł. W trzech ogłoszonych konkursach w 2013 roku podpisano umowy z 7 organizacjami pozarządowymi, a w 2014 roku z 6 organizacjami.

...oraz do współpracy pozafinansowej.

Dotychczas, oprócz współpracy finansowej z organizacjami pozarządowymi, realizowana była również współpraca pozafinansowa, która koncentrowała się na trzech elementach: (1) udziale przedstawicieli organizacji pozarządowych w pracach

komisji konkursowych, (2) prowadzeniu i aktualizowaniu bazy danych organizacji pozarządowych na stronie internetowej Gminy oraz (3) angażowaniu przedstawicieli organizacji pozarządowych do grup i zespołów roboczych. W 2013 roku organizacje miały swoich przedstawicieli w zespole przygotowującym Strategię Rozwoju Gminy (2 osoby), a od 2014 roku uczestniczą aktywnie w pracach Gminnej Rady Sportu.

Spośród planowanych działań warto wskazać co w programie pojawi się nowego, bądź innego od dotychczasowych rozwiązań.

Program współpracy na 2015 rok przygotowany został wspólnie z organizacjami pozarządowymi, m.in. w drodze konsultacji społecznych. W 2015 roku planowane są działania dotychczas nierealizowane w ramach programu współpracy – w zakresie współpracy finansowej będzie to dodatkowy konkurs dla organizacji pozarządowych dotyczący możliwości ubiegania się o pokrycie przez Gminę części lub całości wkładu własnego w projektach realizowanych przez organizacje pozarządowe, które to projekty finansowane są ze środków pozyskanych od zewnętrznych grantodawców. Rozwiązanie to wychodzi na przeciw oczekiwaniom organizacji pozarządowych jak też samorządu, który chce wspierać pozyskiwanie przez lokalne podmioty środków zewnętrznych na rozwój gminy.

Dodatkowo od 2015 roku pojawia się w programie współpracy możliwość zlecania zadań w trybie z pominięciem otwartego konkursu ofert (tzw. tryb uproszczony zgodnie z art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie), na który przeznaczono zostało 20% puli środków finansowych dostępnej w konkursach. Rozwiązanie to ma na celu włączenie w działania na rzecz mieszkańców również mniejszych organizacji, które koncentrują się na jednym-dwóch wydarzeniach dla lokalnej społeczności realizowanych w ciągu roku.

Natomiast w zakresie współpracy pozafinansowej pojawiło się nowe rozwiązanie dotyczące nieodpłatnego udostępniania sali konferencyjnej w urzędzie gminy na spotkania organizacji pozarządowych, które nierzadko nie dysponują własnymi pomieszczeniami niezbędnymi np. dla potrzeb przeprowadzenia walnego zebrania organizacji. Program rozszerzony został również o pomysł spotkania dyskusyjnego dla przedstawicieli samorządu i organizacji pozarządowych na temat możliwości wspólnej realizacji projektów ze środków Unii Europejskiej.

Powyższy opis to przykład uzasadnienia jakie wprowadzić może praktycznie każda gmina czy powiat do programu współpracy „dostosowując” treść do swoich doświadczeń i wypracowanych z organizacjami planów na kolejny rok współpracy. W tekście tym znalazło się kilka informacji o lokalnych organizacjach, jak i kilka zdań komentarza o dotychczasowej współpracy. Zaakcentowane zostało uzasadnienie dla działań „nowych”, wprowadzanych aktualnym programem współpracy. Kilka z tych propozycji (m.in. udostępniania sali konferencyjnej urzędu, spotkanie dyskusyjne dot. wspólnych projektów) wydawać się może mało nowatorskie. Jednak to właśnie tak winien wyglądać program współpracy, który zbiera wszelkie, również te pozornie mało istotne, elementy wspólnych działań samorządu i organizacji pozarządowych. Stanowi ich wspólny plan na kolejny rok. Co najważniejsze, przykładowy opis pokazuje kierunek i powody wprowadzenia nowych elementów do programu.

Zakres opisu w uzasadnieniu będzie różny w różnych samorządach. Szczegółowość i obszerność opisów będzie także różna. Np. duży miejski samorząd, który stawia na wolontariat i chce go rozwijać z pewnością powoła się

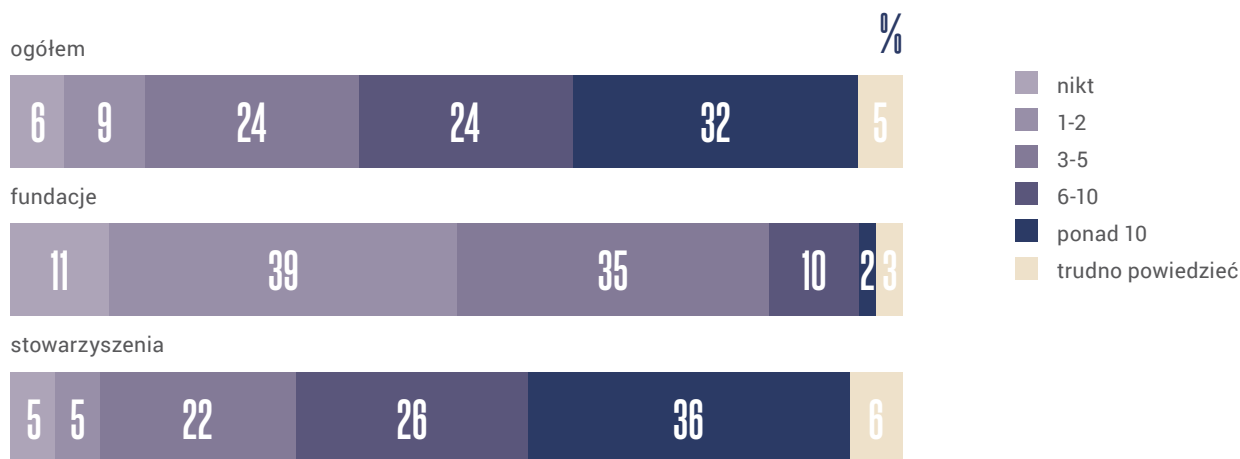
na oficjalnie dostępne publikacje w tym zakresie i przywoła w uzasadnieniu programu dane z oficjalnych badań, jak np. z badania *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych* (Klon/Jawor 2013), wzbogacając je własnymi doświadczeniami i skróconym opisem dotychczasowych działań:

„Wolontariat wewnętrzny – polegający na nieodpłatnej pracy członków stowarzyszeń oraz członków władz fundacji – ma miejsce w prawie każdej (94%) polskiej organizacji. Przeciętnie w takie działania zaangażowanych jest siedem osób w jednej organizacji. Obserwujemy natomiast rosnącą popularność wolontariatu zewnętrznego: obecnie ze wsparcia osób nienależących do organizacji ani niezasiadających w jej władzach, decydujących się jednak nieodpłatnie wspierać jej działania,

korzysta już 55% polskich organizacji (o 15 punktów procentowych więcej niż w 2006 roku). Przeciętnie korzystają one ze wsparcia ośmiu takich osób, spośród których średnio połowa jest określana jako ściślej związana z organizacją. Praca społeczna ma największe znaczenie dla organizacji o najniższych budżetach, działających na niewielką skalę.” (...)

Gmina Miasto wspiera wolontariat m.in. poprzez realizowany corocznie konkurs dla organizacji pozarządowych rozwijających wolontariat „Wolontariat dla lokalnej społeczności”, w którym laureaci otrzymują nagrody pieniężne, jak też powierzanie organizacjom zadania w drodze konkursu ofert na szkolenia wolontariuszy. Ze względu na przydatność i stale zgłaszane przez organizacje zapotrzebowanie w tym zakresie, obie formy są kontynuowane w bieżącym roku.

Wykres 1. Liczba wolontariuszy wewnętrznych działających na rzecz organizacji.

Podstawa procentowania: wszystkie organizacje o określonej formie prawnej.

Źródło: *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych* (Klon/Jawor 2013)

1.2.

Co diagnozować? Co musimy wiedzieć, aby przygotować projekt programu?

Miejsce programu współpracy wśród innych dokumentów programowych

Program współpracy nie działa w próżni. Jest jednym z wielu dokumentów planistycznych samorządu. Jednak przepisywanie elementów diagnoz i analiz sporządzonych dla innych dokumentów do programu współpracy nie jest dobrym rozwiązaniem. Można oczywiście powołać się na główne wyniki tych analiz, a już z pewnością na cele lub założenia lokalnych lub regionalnych strategii.

Również Strategia Rozwoju Województwa do 2020 roku akcentuje potrzebę rozwoju współpracy międzysektorowej. Jednym z kierunków działań Strategii jest rozwój współpracy jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych skierowany m.in. na przejmowanie przez obywateli i organizacje pozarządowe zadań publicznych.

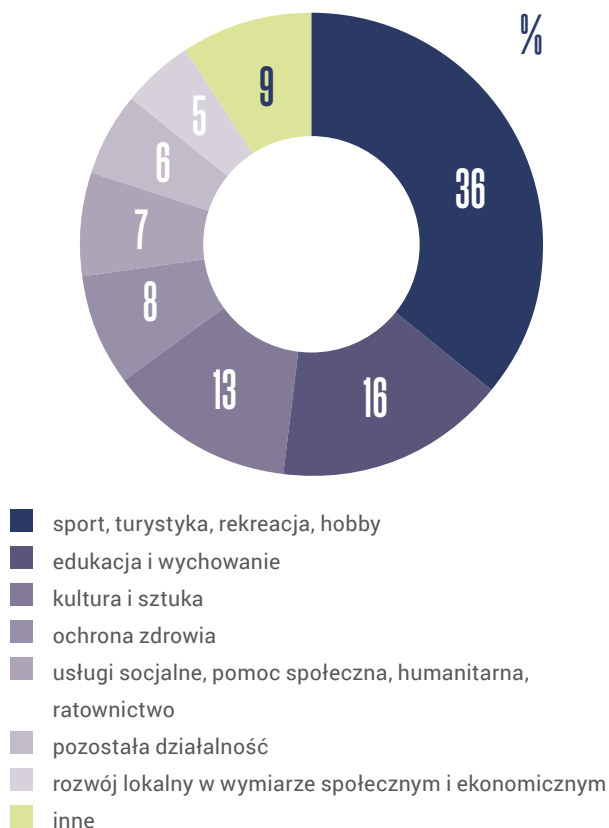
Jednak przede wszystkim warto w uzasadnieniu wskazywać na potrzebę realizacji konkretnych zadań przez organizacje, które to zadania zostały określone w dokumentach programowych samorządu.

Zgodnie ze Strategią rozwiązywania problemów społecznych Gminy na lata 2015-2020 organizacje pozarządowe są partnerem w realizacji celów Strategii, jak też we wspólnej realizacji działań na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych. Dlatego też w Programie współpracy na 2015 rok przewiduje się m.in. realizację konkursów na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych.

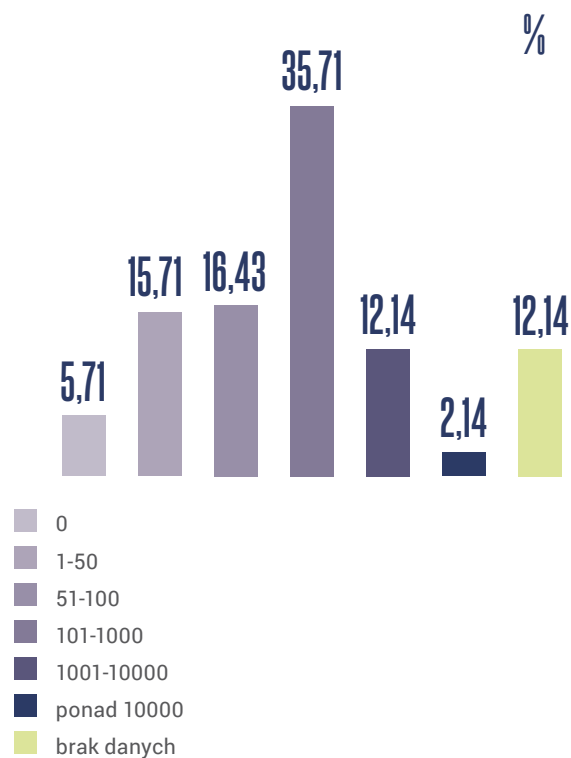
Dane o organizacjach z ogólnodostępnych i z własnych źródeł

W samorządach lokalnych, zwłaszcza gminnych, jak i w powiatach nie będzie to zadanie trudne. Można bowiem w celu sporządzenia analizy posłużyć się danymi z badań dostępnych na poziomie regionalnym. Tak np. w województwie kujawsko-pomorskim powstało w 2013 roku *Badanie kondycji III sektora i sytuacji wolontariatu w województwie kujawsko-pomorskim* (Województwo Kujawsko-Pomorskie, Stowarzyszenie „Tłok”, 10/2013). W badaniu tym znaleźć można m.in. informacje o wybranych aspektach i stanie współpracy samorządów i organizacji pozarządowych, ale przede wszystkim o aktywności i zasobach statystycznych organizacji w województwie.

Wykres 2. Główne dziedziny działalności organizacji

Wykres 3. Liczba osób korzystających z usług organizacji

Źródło: *Badanie kondycji III sektora i sytuacji wolontariatu w województwie kujawsko-pomorskim* (Województwo Kujawsko-Pomorskie, Stowarzyszenie „Tłok”, 10/2013)

Zachęcamy jednak, aby w programach współpracy, w których dotąd nie było uzasadnienia ani analizy nie tworzyć szerszego (kilkustronicowego) opracowania w tym zakresie, ale skoncentrować się na mniej złożonym uzasadnieniu, akcentując lokalne uwarunkowania i lokalną specyfikę. Natomiast szersza diagnoza może powstać w kolejnym roku czy kolejnych latach we współpracy

z organizacjami. Dlaczego? Ponieważ wspólne diagnozowanie problemów i potrzeb, w tym tych dotyczących współpracy międzysektorowej i organizacji pozarządowych może być elementem współpracy pozafinansowej administracji lokalnej i III sektora. Można z niego uczynić cel programu współpracy i przedmiot wspólnych działań w najbliższym roku.

Dane z procesu konsultacyjnego

Jak pokazują doświadczenia z działań podejmowanych przez Kujawsko-Pomorską Federację Organizacji Poza-rządowych, to właśnie proces konsultacyjny, a szczególnie spotkania konsultacyjne służą weryfikacji i rozwijaniu listy wspólnych działań, zwłaszcza – co może wydać się zaskakujące – tych o charakterze niefinansowym. Bo czy użyczenie organizacjom sali konferencyjnej urzędu – wskazane w przykładzie powyżej – jest czymś wyjątkowym? Nie! Ale najczęściej potrzeby o takim „podstawowym” charakterze, jak i możliwości ich rozwiązania, pojawiają się właśnie w ramach otwartych spotkań.

Spotkania konsultacyjne dotyczące programów współpracy bardzo często kończą się konkretną listą pomysłów, m.in. wspólnym postanowieniem uczestników, aby w programie współpracy zebrać wszystkie dotychczasowe działania podejmowane wspólnie przez samorząd i organizacje (udział we wspólnych zespołach roboczych, wzajemne udostępnianie zasobów, wspólne organizowanie imprez itd.), jak i stworzyć podsumowanie wiedzy o organizacjach (ich liczbie, zakresie działań, realizowanych projektach itp.). Wtedy też, jeśli podejmiemy wspólnie (samorząd i organizacje) zadanie zebrania danych o organi-

zacjach, powstanie diagnoza. I... będzie to nasza, własna diagnoza. Zawierająca informacje, które chcemy znać i zawrzeć w programie, a nie diagnoza „wydumana”, składająca się z danych niewiele wnoszących do współpracy.

Uwzględnienie wspólnych planów samorządu i organizacji

Świadome zbieranie informacji i danych do uzasadnienia to także uwzględnienie wszystkich wspólnych planów samorządu i organizacji. Paradoksalnie bardzo często dzieje się tak, że lokalna administracja i lokalne organizacje planują wspólne działania, ale nie ujmują ich w programie współpracy. Tak, jak gdyby program i wspólne działania stanowiły „odrębne światy”. Nic bardziej mylnego! Jeżeli np. samorząd tworzy wspólnie z organizacjami nieformalną grupę organizacyjną na rzecz lokalnego festynu, bądź też organizuje doroczne spotkanie dla stowarzyszeń sportowych poświęcone możliwościom jak najefektywniejszego wykorzystania środków, jakimi gmina dysponuje na wspieranie kultury fizycznej i sportu to... jest to również element współpracy, który powinien znaleźć się w programie. Mówiąc najprościej – **Planujecie coś? Wpiszcie to do programu współpracy!**

I.3.

Jak zbierać informacje o potrzebach, które trafią do programu współpracy?

Poza badaniem, prowadzonym choćby najprostszą i najmniej kosztowną metodą, czyli poprzez ankietę, najlepszym sposobem poznania informacji o potrzebach, pomysłach i marzeniach ludzi jest... rozmowa. A taką najlepiej prowadzić na otwartych wspólnych spotkaniach samorządu i organizacji. To właśnie w rozmowie tworzy się pojęcie dobra wspólnego. Zapewnienie możliwości spotkania i dyskursu jest tu fundamentalne.

Spójrzmy na dwa przykłady z praktyki dwóch różnych samorządów (w realizację spotkań zaprezentowanych w obu przykładach zaangażowana była Kujawsko-Pomorska Federacja Organizacji Pozarządowych jako współorganizator spotkań):

Starostwo Powiatowe w Rypinie zrealizowało na przestrzeni kilku miesięcy dwa spotkania dla organizacji pozarządowych. Na pierwszym, jesienią 2013 roku, zaprosiło organizacje do rozmowy nad programem współpracy, nad wspólnym ustaleniem jak współpraca samorządu powiatowego i organizacji powinna wyglądać, na czym powinna się koncentrować. Organizacje stawiały się na spotkanie chętnie i licznie i udało się bez trudu ustalić kilka elementów dla dalszej współpracy, z których najdalej idący zakładał, że powiat ogłosi więcej konkursów dla NGO niż dotychczas. I to dysponując tą samą kwotą środków. Zamiast dotychczasowego jednego konkursu miały

pojawić się trzy w różnych obszarach tematycznych. Z początkiem 2014 roku pojawił się pierwszy konkurs. Zrealizowano go w obszarze, w którym dotąd ogłaszano konkursy. Wyłoniono oferentów, podpisano z nimi umowy.

W maju 2014 roku urząd ponownie zaprosił na spotkanie i zapytał organizacje wprost:

- *czy warto ogłosić pozostałe konkursy?*
- *czy organizacje, które dotychczas nie ubiegały się o środki powiatu, są gotowe uczestniczyć w konkursach?*
- *czy mają pomysły, które chcą złożyć jako oferty konkursowe?*
- *jakie to pomysły?*
- *i z jakich wynikają potrzeby?*

Uczestnicy – kilkunastoosobowa grupa przedstawicieli organizacji z powiatu – wskazali wiele różnych przedsięwzięć, które warto lub należy w powiecie zrealizować. Dla każdego z przedsięwzięć byli w stanie wskazać potrzebę jego realizacji (uzasadnienie). Na spotkaniu przyjęto konwencję: dlaczego proponujemy konkretną zmianę? jaki będzie wynik jej wprowadzenia?

Urząd ogłosił konkursy i przedsięwzięcia planowane do realizacji przez organizacje zostały złożone w formie ofert konkursowych.

Warto dodać, że w trakcie trwania konkursu, zanim upłynął czas przewidziany na składanie ofert, pracownicy starostwa poprowadzili dla NGO spotkanie nt. zasad i wymogów składania ofert w konkursach, wychodząc tym samym naprzeciw oczekiwaniom organizacji w zakresie zdobycia umiejętności przygotowania poprawnej formalnie i merytorycznie oferty.

Biuro Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego zrealizowało spotkanie dla organizacji, którego celem było zebranie propozycji i rozwiązań do programu współpracy na kolejny rok. Spotkanie dotyczyło programu na 2015 rok, a odbyło się – co bardzo rzadkie w praktyce konsultacji programu – na wiele miesięcy przed wymaganym terminem przyjęcie programu przez samorząd, bo już w czerwcu 2014 roku.

Organizatorzy spotkania założyli, że jego uczestnicy winni znać aktualny program współpracy, który miał być podstawą do dyskusji. Samo spotkanie nie polegało jednak na recenzowaniu „co nam się podoba, bądź nie podoba w programie”, ale na zbieraniu opinii i pomysłów. Każda uczestniczka i każdy uczestnik spotkania zgłaszając konkretną propozycję miał zadanie wskazać dla niej uzasadnienie i planowany rezultat jej wdrożenia. Tym samym, również na tym spotkaniu przyjęto konwencję: dlaczego proponujemy konkretną zmianę? jaki będzie wynik jej wprowadzenia?

W trakcie czterogodzinnego spotkania zebrano 28 uzasadnionych propozycji, które następnie spisano zgodnie z przyjętą na spotkaniu konwencją w formule „co? dlaczego? po co?”. Trzy przykłady zapisów propozycji przedstawiają tabele poniżej.

Przykład A

Opracowanie i ogłoszenie konkursu na oddolne inicjatywy edukacyjne adresowane do dzieci i młodzieży (w tym edukacji nieformalnej, pozaszkolnej)	
Dlaczego?	Brakuje środków finansowych na działania tego typu, zwłaszcza na rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży oraz kształtowanie kreatywności.
Rezultat	Konkurs na działania z zakresu oddolnych inicjatyw edukacyjnych.

Przykład B

Wypracowanie jasnych zasad angażowania przedstawicieli III sektora w zespoły i grupy robocze	
Dlaczego?	Udział przedstawicieli organizacji pozarządowych w grupach roboczych wciąż napotyka na problemy – niejasne są zasady „dobierania” reprezentantów sektora, bardzo często w ogóle brakuje przedstawicieli środowiska w tych zespołach.
Rezultat	Konkretna procedura wyłaniania NGO do zespołów i liczba zespołów, w których uczestniczą przedstawiciele III sektora

Przykład C

Stworzenie jednego miejsca, np. zakładki na stronie www lub bazy z ofertą szkoleniową różnych podmiotów dla NGO	
Dlaczego?	W województwie funkcjonuje kilka podmiotów, które „statutowo” zajmują się działalnością szkoleniową adresowaną do NGO (np. centra wsparcia organizacji pozarządowych, ośrodki wsparcia ekonomii społecznej OWES, regionalne ośrodki EFS itp.). Ich oferta nie jest dostępna w jednym miejscu (zainteresowani muszą jej wyszukiwać na różnych stronach internetowych, sprawdzać aktualność tych stron etc.), a tematy szkoleniowe często się dublują. Porozumienie z tymi podmiotami może pozwolić na stworzenie jednego miejsca w internecie gdzie dostępna będzie całość oferty.
Rezultat	Zakładka internetowa (lub baza danych) na stronach województwa z ofertą szkoleniową dla NGO.

Zebrane na spotkaniu propozycje zostały zamieszczone w serwisie konsultacyjnym stacja-konsultacja.pl prowadzonym przez Kujawsko-Pomorską Federację Organizacji Pozarządowych, a organizacje z regionu zostały zaproszone do komentowania tych propozycji. Ostatecznie proces pozwolił na wieloetapową dyskusję wśród samych organizacji, które

licznie wypowiadały się na temat programu. Wzajemnie komentowały, rozwijały, bądź uszczegóławiały propozycje do programu. Istotnym elementem procesu była jednak świadomość jego uczestników, że trzeba rozmawiać o uzasadnionych zmianach. O faktycznych potrzebach do zaspokojenia i o konkretnych problemach do rozwiązania.

I.4.

Uzasadnienie i diagnoza, a cele i rezultaty programu współpracy

Uzasadnienie, a dokładniej potrzeby i wyzwania wyliczone w uzasadnieniu mają kluczowe znaczenie dla formułowania celów programu współpracy. Z kolei dzięki dobrze sformułowanym celom współpracy, łatwiej będzie określić działania do realizacji, jak i podsumować wyniki programu po roku jego obowiązywania. O wynikach, czyli rezultatach współpracy piszemy więcej w drugiej części poradnika. Natomiast poniżej znajduje się przykład tworzenia celów programu współpracy w kontekście uzasadnienia.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wskazuje, że jednym z wymaganych elementów programu współpracy są cel główny i cele szczegółowe. W przygotowywanych przez samorządy różnych szczebli programach współpracy znaleźć można cel główny sformułowany w jeden z następujących sposobów:

- budowanie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego,
- kształtowanie demokratycznego ładu społecznego w środowisku lokalnym,
- podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez realizację zadań publicznych gminy we współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- zaspokajanie potrzeb i podnoszenie poziomu życia mieszkańców regionu oraz wspomaganie zrównoważonego rozwoju województwa.

Natomiast cele szczegółowe to bardzo często:

- zwiększenie wpływu sektora obywatelskiego na kreowanie polityki społecznej w powiecie,
- tworzenie warunków dla powstania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnych,
- umacnianie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za siebie, swoje otoczenie, wspólnotę lokalną oraz jej tradycje,
- prowadzenie nowatorskich i efektywnych działań na rzecz mieszkańców,
- wspieranie organizacji pozarządowych w realizacji ważnych celów społecznych.

Wszystkie powyższe przykłady, zarówno te dotyczące celu głównego, jak i celów szczegółowych są autentyczne, zostały zacytowane z programów współpracy na różnych szczeblach samorządu. **Czy są właściwe?**

Cel główny ma zazwyczaj charakter bardzo szeroki (ogólny). Jednak cele szczegółowe nie powinny mieć takiego charakteru. Bowiem jeśli cel główny „budowanie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego” stanowi z pewnością sumę wszystkich działań podejmowanych w danym roku w ramach programu współpracy, to cel szczegółowy „two-

czenie warunków dla powstania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnych” wydaje się niekonkretny. Dlaczego? Bo nie wiadomo co będzie można uznać za jego osiągnięcie. Nie wiadomo po czym poznamy, że został zrealizowany.

Proponujemy, – zgodnie z założeniem program współpracy jest **rzeczywistym planem rzeczywistej współpracy** samorządu i organizacji, – aby cele odzwierciedlały to, co jest „wspólnie do zrobienia” w najbliższym roku. Spójrzmy na przykład jak ww. podejście może wpłynąć na sformułowanie celów szczegółowych programu:

- tworzenie warunków dla powstania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnych poprzez wypracowanie modelu funkcjonowania centrum wolontariatu
- zwiększenie wpływu sektora obywatelskiego na kreowanie polityki społecznej w powiecie dzięki wypracowaniu jasnych zasad angażowania przedstawicieli III sektora w zespoły i grupy robocze
- wspieranie organizacji pozarządowych w realizacji ważnych celów społecznych dzięki powierzeniu organizacjom pozarządowym większej liczby zadań do realizacji

Każdy z celów zyskał rozwinięcie wskazujące co ma się wydarzyć, a dokładniej – jak cel ten będzie realizowany. Czy na koniec roku będzie wiadomo, czy cel ten został osiągnięty? Czy będzie dla wszystkich jasne, że udało się go zrealizować? Z pewnością. I zdecydowanie nie chodzi

w takim formułowaniu celu o postawienie sobie bardzo ambitnych zadań, które trudno będzie zrealizować. Ale o ich realne formułowanie tak, aby służyły określeniu co jest do zrobienia i pomagały w podsumowaniu czy udało się osiągnąć te założenia.

Powyższe rozwiązanie nie znajdzie zastosowania w każdym samorządzie. Często bowiem w programach, zwłaszcza w dużych miastach, bądź na poziomie województw, lista zadań do zrealizowania jest bardzo długa i ich „cytowanie” w celach szczegółowych nie ma sensu. Dlatego też w celach takich programów mogą znaleźć się przykłady planowanych rozwiązań, np.:

„rozwój instytucji i instrumentów dialogu obywatelskiego poprzez m.in. powołanie rady działalności pożytku publicznego oraz tworzenie wspólnych zespołów roboczych”,

Możliwe jest też podejście zgodnie z którym świadomie sformułujemy cel szczegółowy typu:

„wzmocnienie organizacji pozarządowych, partnerstw i ich wzajemnej współpracy”,

ale w dalszych częściach programu znajdą się konkretne przedsięwzięcia służące realizacji tego celu, a w części poświęconej sposobowi oceny realizacji programu wynik jego wdrożenia, np.:

Cel szczegółowy	„wzmocnienie organizacji pozarządowych, partnerstw i ich wzajemnej współpracy”
Formy współpracy pozafinansowej	„organizowanie szkoleń dotyczących prawnych aspektów prowadzenia organizacji pozarządowej”
Sposób oceny realizacji programu	„liczba szkoleń dot. prawnych aspektów prowadzenia organizacji pozarządowej: 2 szkolenia dla łącznie min. 30 osób”

lub też podobny przykład

Cel szczegółowy	„wzmocnienie organizacji pozarządowych, partnerstw i ich wzajemnej współpracy”
Formy współpracy pozafinansowej	„stworzenie zakładki na podstronie internetowej województwa dedykowanej organizacjom pozarządowym z ofertą szkoleniową dla NGO prowadzoną przez różne podmioty”
Sposób oceny realizacji programu	„liczba zakładek z ofertą szkoleniową dla NGO prowadzoną przez różne podmioty: 1 zakładka z ofertą min. 6 podmiotów”

Metoda jest zawsze ta sama – roczny program współpracy powinien wskazywać co samorząd i organizacje pozarządowe chcą wspólnie osiągnąć przez najbliższe 12 miesięcy. Program nadaje tym działaniom konkretną ramę czasową, ale także wykonawczą – wskazuje na co się wspólnie decydujemy i co uznamy za sukces po roku działań.

1.5.

Zagadnienia uzupełniające

Czym jest roczny program współpracy?

Roczny program współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi jest uchwalany do 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu. Program musi powstać, zostać skonsultowany z organizacjami i uchwalony w każdym z miast i gmin, w każdym z powiatów oraz w każdym województwie. Zgodnie z obowiązującymi wymogami ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, programy współpracy powinny być przyjmowane na kolejne lata kalendarzowe i zawierać konkretne, wyliczone w ustawie elementy:

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Art. 5a., ust. 4. Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 zawiera w szczególności:

1. cel główny i cele szczegółowe programu;
2. zasady współpracy;
3. zakres przedmiotowy;
4. formy współpracy;
5. priorytetowe zadania publiczne;
6. okres realizacji programu;
7. sposób realizacji programu;
8. wysokość środków planowanych na realizację programu;
9. sposób oceny realizacji programu;
10. informację o sposobie tworzenia programu oraz o przebiegu konsultacji;

11. tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert.

Jak widać, przepisy prawa dość szczegółowo opisują strukturę programu współpracy. Założenie jest proste – należy określić zasady współpracy, wskazać jej cele w danym roku, formy i zakres ich realizacji, określić poziom środków finansowych na realizację programu oraz opisać skąd będzie wiadomo, że program został zrealizowany, a jego cele osiągnięte. W praktyce oznacza to, że poszczególne programy współpracy są dzielone na paragrafy, w których opisywane są kolejno wymagane ustawą elementy.

Czy programy współpracy samorządu i organizacji są obowiązkowe?

Zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, samorząd każdego szczebla winien przyjmować roczny program współpracy w drodze uchwały. Może też przyjąć program wieloletni, przy czym nie oznacza to, że program wieloletni zastąpi program roczny.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Art. 5a., ust. 1. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego uchwała, po konsultacjach z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3, przeprowadzonych w sposób określony w art. 5 ust. 5, roczny

program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. Roczny program współpracy jest uchwalany do dnia 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu.

Art. 5a., ust. 2. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego może uchwalić, w sposób określony w ust. 1, wieloletni program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3.

Przy tworzeniu programu warto pamiętać o **pięciu podstawowych zasadach dotyczących tworzenia programów współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi**, opracowanych przez Departament Pożytku Publicznego w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej we współpracy z Radą Działalności Pożytku Publicznego:

1. Program współpracy dotyczy organizacji pozarządowych w ogóle, a nie wyłącznie organizacji pożytku publicznego.
2. Program współpracy ma charakter obligatoryjny.
3. Formalnie program współpracy ma charakter roczny ale powinien być tworzony z perspektywą współpracy wieloletniej.
4. Sam proces budowania programu powinien być efektem współpracy dwóch podmiotów: właściwej jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych działających na jej obszarze.
5. Program współpracy dotyczyć powinien różnorodnych form współpracy a nie jedynie zlecania zadań.

A co jeśli „na terenie gminy nie działają żadne organizacje pozarządowe” – czy wówczas program współpracy jest również wymagany?

Bardzo często samorządy gmin lub małych miast pytane „czy prowadzą współpracę z organizacjami pozarządowymi?” np. w zakresie konsultacji społecznych programu współpracy odpowiadają:

Jednostka nie prowadzi/nie planuje prowadzić konsultacji z organizacjami pozarządowymi, bowiem na terenie jednostki nie działają żadne organizacje pozarządowe.

Okazuje się jednak, że cytowane wyżej postępowanie samorządów jest niewłaściwe. Zgodnie z opinią prawną, pozyskaną przez Kujawsko-Pomorską Federację Organizacji Pozarządowych, „pojęcia „organizacja działająca na terenie (...)” użytego na gruncie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie nie należy utożsamiać z siedzibą, ani ograniczać jego zakresu ze względu na siedzibę podmiotu.” Co więcej, zakres pojęciowy sformułowania „organizacja działająca na terenie” „w interpretacji literalnej prowadzi do wniosku, że przepisy odwołujące się do „zakresu działania” obejmują zakresem zastosowania wszystkie te organizacje pozarządowe (inne uprawnione podmioty na gruncie ustawy), które nie wykluczają w statutach (innych aktach wewnętrznych) działania na określonym terenie właściwym dla podmiotu podejmującego działania zgodnie z ustawą (np. samorządu gminy)”.

Pełny tekst
opinii prawnej

OPINIA PRAWNA

w sprawie zakresu terytorialnego działania NGO w kontekście interpretacji wyrażenia „organizacja działająca na terenie (...) gminy” użytego w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie

Stan faktyczny – przedmiot opinii

Zagadnienie prawne będące przedmiotem opinii sprowadza się do interpretacji użytego na gruncie ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie pojęcia „organizacja działająca na terenie (np. gminy)” i oceny praktyki samorządów, które w relacjach z organizacjami pozarządowymi np. wynikającymi z promowania konsultacji społecznych wyrażają opinię sprowadzającą się do stwierdzenia, że „jednostka nie prowadzi/nie planuje prowadzić konsultacji z organizacjami pozarządowymi, bowiem na terenie jednostki nie działają żadne organizacje pozarządowe”. W związku z tym pojawia się dodatkowe pytanie – czy przygotowując program współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi, organ przygotowujący program adresuje go wyłącznie do organizacji, które mają siedzibę na terenie danego samorządu?

Stan prawny

Rozważania prawne dotyczące przedmiotu opinii prowadzone są w oparciu o następujące akty prawne:

- » ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tj. Dz.U. 2010 nr 234, poz. 1536 ze zm.);
- » ustawa z 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (tj. Dz.U 2001 nr 79, poz. 855 ze zm.),
- » ustawa z 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (tj. Dz.U. 1991 nr. 46, poz. 203 ze zm.).
- » ustawa z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tj. Dz.U. 2007 nr 168, poz. 1186 ze zm.)

Rozważania prawne

Opinia prawna w przedstawionej do zaopiniowania kwestii wymaga odniesienia się do zagadnienia zakresu terytorialnego działania organizacji pozarządowych, ponieważ dyspozycja przepisów ustawy z 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tj. Dz.U. 2010 nr 234, poz. 1536 ze zm.) wyznaczająca adresatom przepisów, w tym w szczególności organom administracji, powinności określonych działań, opiera się na wyrażeniu „organizacja działająca na terenie (...)” opisującym właściwe organizacje pozarządowe (inne podmioty). Cytowane sformułowanie ustawodawcy wobec braku szczegółowej definicji sformułowanej w ustawie o działalności pożytku publicznego, należy ocenić w kontekście wykładni pojęć tożsamyh i podobnych na gruncie innych przepisów regulujących organizację i funkcjonowanie organizacji pozarządowych czy szerzej podmiotów ekonomii społecznej. Opinia nie jest miejscem na szczegółową, naukową rozprawę, dlatego sprowadza się do najważniejszych przykładów wyznaczających regułę ogólną rozstrzygnięcia przedmiotowej problematyki.

Już na samym początku należy podkreślić, że zasadą w sferze tworzenia i funkcjonowania NGO jest autonomia podmiotów w określaniu zakresu terytorialnego działalności i brak ograniczeń w tym zakresie. I tak np. stowarzyszenie ma pełną swobodę w określeniu terenu swojego działania i od woli członków stowarzyszenia zależy czy będzie działało na terenie jednej lub wielu gmin, powiatów czy województw, czy będzie miało wymiar ogólnopolski, regionalny, czy jedynie lokalny np. gminny. Ważne podkreślenia jest dodatkowo to, że ustawa nie zakazuje działania stowarzyszenia poza swym terenem działania. W literaturze wyrażany jest pogląd, że prawidłowy jest pogląd, zgodnie z którym nawet stowarzyszenie o zasięgu lokalnym może prowadzić działalność na terenie całego kraju. Podmiotowość stowarzyszenia jako osoby prawnej w sensie cywilistycznym rozciąga się na obszar całej Polski, a przy uwzględnieniu przepisów prawa prywatnego międzynarodowego również poza jej granice.

Podobnie jest w przypadku fundacji, która sama określa teren działania, a jedynym wymaganiem ustawodawcy w odniesieniu do zakresu terytorialnego działania fundacji jest przepis art. 5 ust. 3, zgodnie z którym fundacja, która ma prowadzić działalność na terenie jednego województwa, powinna mieć siedzibę na terenie województwa objętego działalnością tej fundacji. Przywołany przepis wyznacza więc obowiązek dotyczący nie zakresu terytorialnego działania, który jest objęty autonomią fundacji, a miejsca siedziby fundacji.

Pojęcie siedziby w systemie prawnym jest różne od pojęcia terenu działania i nie można tych pojęć utożsamiać. Zgodnie z art. 41 k.c., jeżeli ustawa lub oparty na niej statut nie stanowi inaczej, siedzibą osoby prawnej jest miejscowość, w której ma siedzibę jej organ zarządzający. Wskazanie siedziby ma znaczenie dla określenia właściwości miejscowej sądu rejestrowego (art. 6942 k.p.c.), organu nadzoru (art. 8 ust. 5 prawa o stowarzyszeniach), właściwości sądu w sprawach cywilnych (art. 30, 40 k.p.c.), ale nie determinuje zakresu działania organizacji. Dodatkowo od siedziby należy odróżnić adres osoby prawnej, który określa szczegółowo (ulica, numer domu, lokalu) siedzibę osoby prawnej.

Ustawodawca w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie posługując się pojęciem „organizacja działająca na terenie (...)” wyznaczył zakres właściwości miejscowej dla podmiotów adresatów norm (m.in. organy administracji samorządowej, NGO). Pojęcie to nie odnosi się do siedziby, więc siedziba podmiotu nie ma znaczenia przy stosowaniu przepisów odnoszących się do „terenu działania” na gruncie ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie. Zakres pojęciowy użytego sformułowania w interpretacji literalnej prowadzi do wniosku, że przepisy odwołujące się do „zakresu działania” obejmują zakresem zastosowania wszystkie te organizacje pozarządowe (inne uprawnione podmioty na gruncie ustawy), które nie wykluczają w statutach (innych aktach wewnętrznych) działania na określonym terenie właściwym dla podmiotu podejmującego działania zgodnie z ustawą (np. samorządu gminy). Funkcjonalna wykładnia mogła by ograniczać ten krąg do podmiotów, które faktycznie prowadzą działalność na danym terenie, tj. kierowały swoją działalność do beneficjentów, osób fizycznych lub prawnych na określonym terenie, a więc dały się poznać od strony merytorycznej, statutowej

działalności podmiotom z danego terenu. Brak jest jednak wystarczających argumentów prawnych wynikających z przepisów ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, by dokonywać tak daleko idącej interpretacji zawężającej. Obawy w zakresie takiego kierunku wykładni wzmacnia przyjęta w praktyce stosowania prawa zasada, że w odniesieniu do działalności organów administracji publicznej przepisy należy interpretować w sposób nieograniczający praw i wolności obywatelskich.

Wnioski opinii

Pojęcia „organizacja działająca na terenie (...)” użytego na gruncie ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie nie należy utożsamiać z siedzibą, ani ograniczać jego zakres ze względu na siedzibę podmiotu. W związku z nieograniczoną autonomią organizacji pozarządowych w określaniu statutowego zakresu działania, organy administracji są zobowiązane do stosowania ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie w sposób zapewniający współpracę w zakresie działalności pożytku publicznego wszystkim zainteresowanym organizacjom pozarządowym, których statuty nie wykluczają działalności na terenie określonej właściwości organu administracji.

CZĘŚĆ II

Ocena realizacji programu współpracy – pomijane zadanie samorządu i organizacji

*Model oceny realizacji programu współpracy samorządu
z organizacjami pozarządowymi*

GŁÓWNE ELEMENTY MODELU

Program stanowi plan wszystkich wspólnych działań samorządu i organizacji pozarządowych w danym roku, dlatego pracę tą należy koniecznie podsumować i ocenić.

Część programu współpracy dotycząca „sposobu oceny realizacji programu” posłużyć może do wskazania efektów, które spodziewamy się osiągnąć dzięki realizacji programu. Opisywać będzie wynik rocznych starań i dążeń we współpracy międzysektorowej.

Konstruując w programie współpracy sposób oceny jego realizacji warto zastosować kilka prostych, ale funkcjonalnych rozwiązań:

- Powiązać zaplanowane w programie współpracy cele szczegółowe ze wskaźnikami tak, aby po roku realizacji wskaźniki pokazywały, co faktycznie zostało zrealizowane.
- Za pomocą wskaźników opisać również elementy współpracy pozafinansowej. Współpraca niefinansowa jest często niedoceniana, a jest tak samo ważnym elementem programu jak współpraca finansowa.
- Każdemu wskaźnikowi przypisać jego oczekiwaną wartość (tzw. wartość docelową), którą chcemy osiągnąć. Wiele efektów programu da się opisać za pomocą liczb.
- Wskazać wartości wskaźników w wariancie „porównawczym”, tj. za rok bieżący oraz za lata poprzednie. Dzięki temu możliwa będzie analiza skali prowadzonej współpracy, ukazanie tendencji zmian oraz wnioskowanie na ich podstawie.
- Poszerzyć zakres i sposób przedstawiania efektów programu o wartość dodaną. Działanie to będzie próbą uchwycenia ulotnych, ale ważnych dla współpracy międzysektorowej wartości.
- Wskazywać wartość budżetu programu w wariancie porównawczym do lat poprzednich. To samo podejście warto zastosować wobec wartości wkładu własnego wnoszonego do realizacji zadań publicznych przez organizacje.

Sprawozdania z realizacji programu współpracy są przejrzyste, gdy konstruowane są w odniesieniu do poszczególnych celów programu. W sprawozdaniach, obok danych informujących o nakładach finansowych winny znaleźć się również dane o aktywności organizacji pozarządowych, w tym o wysokości wkładu własnego wnoszonego przez organizacje do projektów.

II.1.

Kłopoty ze sposobem oceny realizacji programu

Prawdopodobnie największym mankamentem programów współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi jest sposób ich oceny. Czytając programy przyjmowane przez samorządy różnych szczebli można odnieść wrażenie, że wskazane w nich efekty (rezultaty) nie mają wiele wspólnego z założeniami tych programów (ich celami), ani nawet z zaplanowanymi w tych programach działaniami. Co więcej, w programach nie przewiduje się praktycznie żadnych rezultatów wyrażonych liczbowo (wskaźników). Dlatego też po roku realizacji programu, ani organizacje pozarządowe, ani samorząd nie są w stanie precyzyjnie wskazać, co udało się dzięki programowi wypracować. Ostatecznie nie wiadomo, czemu służyły i do czego doprowadziły konkursy, dotacje, wkłady własne, rozliczenia, sprawozdania, wspólne działania, współpraca niefinansowa itd.

Proponujemy potraktowanie programu współpracy jako **rzeczywistego planu rzeczywistej współpracy**. W tym podejściu nie można zaniedbać wyliczenia planowanych wyników (efektów) tego planu. Przygotowując program powinniśmy jasno określić co chcemy dzięki niemu wypracować, a później, po roku realizacji, sumiennie zweryfikować, czy udało się osiągnąć założenia. Tym samym, podobnie jak uzasadnienie, którego uwzględnienie w programie współpracy rekomendujemy (więcej w części poradnika *Uzasadnienie w programie współpracy*

– *niewymagane, ale bardzo przydatne*), także kwestia wskazania w programie oczekiwanych efektów współpracy jest o tyle ważna, o ile zależy nam, aby program opisywał świadomą współpracę samorządu i lokalnych organizacji. Najlepiej więc zagadnienie sposobu oceny programu poddać pod wspólne ustalenia w procesie przygotowywania programu i znaleźć odpowiedzi na pytania: jakich rezultatów oczekuje samorząd? jakich efektów i w jakich obszarach oczekuje III sektor i mieszkańcy, na rzecz których organizacje realizują zadania?

Wydawać się może, że jeżeli z kwestii oceny zrobimy przedmiot dyskusji to administracja samorządowa natopka na daleko idące oczekiwania organizacji pozarządowych, a może wręcz na roszczeniową postawę, która opierać się będzie na przeświadczeniu uczestników dyskusji, że „program jest dla nich, a urząd powinien spełnić konkretne żądania”. Faktycznie istnieje takie niebezpieczeństwo, ale jest ono dość pozorne – jego uniknięciu służy wyłącznie jasne określenie założeń i celów dyskusji i wyraźne wskazanie, że o wskaźnikach trzeba myśleć w kategoriach realistycznych, ale na tyle ambitnych by angażowały obie strony i pomnażały dobro wspólne. Wskazanie w programie ww. wskaźników i ich wartości spowoduje więcej pracy w dokumentowaniu osiągania założeń, ale też więcej satysfakcji w jej podsumowywaniu.

W kolejnych punktach tej części poradnika opisujemy jak wyglądają obecne rozwiązania przyjmowane w programie współpracy w zakresie sposobu oceny realizacji programu i dlaczego trzeba uznać je za niepełne i nieprzydatne. Dalej pokazujemy proste przykłady jakie rozwiązania warto stosować w programie, by wśród jego

funkcji była też ta dotycząca stawiania sobie wyzwań i konsekwentnego ich osiągnięcia przez samorząd i organizacje pozarządowe. Opisujemy, czego powinna dotyczyć ocena realizacji programu, jak też jakie elementy oceny warto przenieść z programu do sprawozdania z jego realizacji.

II.2.

Sposób oceny realizacji programu w ustawie i w obecnej praktyce samorządu

Art. 5a Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zawiera obligatoryjne elementy programów współpracy. Wśród nich znajduje się sposób oceny realizacji programu.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Art. 5a., ust. 4. Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 zawiera w szczególności:

1. cel główny i cele szczegółowe programu;
2. zasady współpracy;
3. zakres przedmiotowy;
4. formy współpracy;
5. priorytetowe zadania publiczne;
6. okres realizacji programu;
7. sposób realizacji programu;
8. wysokość środków planowanych na realizację programu;
9. sposób oceny realizacji programu;
10. informację o sposobie tworzenia programu oraz o przebiegu konsultacji;
11. tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert.

Warto ponownie przytoczyć ten fragment ustawy, aby zdać sobie sprawę, że ustawa nie wprowadziła szczegółowych wymogów określania sposobu oceny realizacji programu. Ustawodawca pozostawił doprecyzowanie tej kwestii instytucjom przygotowującym program współpracy. Jeżeli program współpracy powstaje w procesie partycypacyjnym (wspólnego przygotowania), to sposób oceny realizacji programu zależy od uczestników tego procesu. W ustawie wskazano jeszcze, ale również bardzo ogólnie, kwestie dotyczące konieczności przygotowania sprawozdań z programu współpracy:

Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego, nie później niż do dnia 30 kwietnia każdego roku, jest obowiązany przedłożyć organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego oraz opublikować w Biuletynie Informacji Publicznej sprawozdanie z realizacji programu współpracy za rok poprzedni.

(Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, art. 5a., ust. 3.)

Tym samym, samorząd gminny, miejski, powiatowy czy regionalny przyjmuje uchwałą program współpracy, a w treści programu ujmuje sposób oceny jego realiza-

cji, a po roku obowiązywania programu przygotowuje i publikuje sprawozdanie z jego wykonania.

Z jakimi opisami możemy spotkać się obecnie?

Poniżej zamieszczamy dwa przykłady opisów sposobu oceny realizacji programu, które pochodzą z dwóch różnych programów współpracy. Pierwszy z nich to fragment programu współpracy na 2014 rok obowiązujący w średniej wielkości mieście:

§ 9. Sposób oceny realizacji programu

1. Program będzie realizowany w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2014 roku.
2. W terminie do 30 kwietnia 2015 roku Prezydent Miasta przedłoży Radzie Miejskiej sprawozdanie z realizacji programu współpracy, w którym dokonana zostanie ocena stanu współpracy Gminy z organizacjami.
3. Sprawozdanie zawiera wskaźniki efektywności realizacji programu, dotyczące w szczególności:
 - I. liczba ogłoszonych otwartych konkursów ofert;
 - II. liczba organizacji składających oferty;
 - III. liczba złożonych ofert;
 - IV. liczba odrzuconych ofert;
 - V. liczba zawartych umów z organizacjami;
 - VI. liczba unieważnionych lub rozwiązanych umów zawartych z organizacjami;
 - VII. liczba ofert złożonych przez organizacje z własnej inicjatywy;
 - VIII. liczba osób będących odbiorcami realizowanych przez organizacje zadań publicznych;
 - IX. liczba ofert zakładających spełnienie celów szczegółowych, określonych w § 2 ust. 2 pkt. 6,7 oraz 9;
 - X. wysokość środków finansowych przeznaczonych z budżetu Gminy na realizację zadań publicz-

nych (ogółem oraz z podziałem na poszczególne zadania priorytetowe);

- XI. wysokość środków finansowych wykorzystanych przez podmioty realizujące zlecone zadania.

Drugi przykład pochodzi z programu obowiązującego w powiecie ziemskim (program na 2014 rok):

8. Sposób oceny realizacji Programu

1. Wskaźnikami efektywności realizacji programu współpracy są w szczególności informacje dotyczące:
 - I. liczby organizacji pozarządowych podejmujących działania publiczne na rzecz lokalnej społeczności we współpracy z samorządem;
 - II. liczby osób, które były adresatami zadań realizowanych we współpracy z powiatem;
 - III. wysokości środków finansowych przeznaczonych z budżetu powiatu na realizację tych zadań;
 - IV. liczby wspólnych przedsięwzięć podejmowanych przez organizacje pozarządowe i powiat;
2. Bieżącym monitoringiem w zakresie realizacji zadań programu współpracy zajmują się właściwe merytorycznie wydziały i jednostki organizacyjne powiatu.
3. Organizacje pozarządowe mogą zgłaszać swoje uwagi, wnioski i propozycje dotyczące programu współpracy w trakcie organizowanych spotkań z przedstawicielami powiatu.
4. Uzyskiwane w czasie realizacji programu informacje, uwagi, wnioski i propozycje dotyczące realizowanych projektów będą wykorzystywane do usprawnienia bieżącej i przyszłej współpracy.
5. W terminie do 30 kwietnia 2014 roku zostanie przedłożone Radzie Powiatu sprawozdanie z realizacji programu współpracy, w którym dokonana zostanie ocena stanu współpracy z organizacjami pozarządowymi

w zakresie realizacji projektów oraz uwag, wniosków i propozycji wypływających ze współpracy, a także efekty tej współpracy.

6. *Sprawozdanie o którym mowa w ust. 5 zostanie upublicznione na stronie internetowej powiatu.*

Oba przykłady cytują programy, w których sposób oceny realizacji programu jest niepełny i mało przydatny.

Dlaczego?

A. Brak wartości liczbowych (wskaźników).

Nie ma w tych programach konkretnych zobowiązań, co tak naprawdę będzie można uznać za wynik współpracy, czyli realizacji programu. Wprawdzie wskazano w opisach wskaźniki efektywności programu jak „liczba osób będących odbiorcami realizowanych przez organizacje zadań publicznych” czy „liczba wspólnych przedsięwzięć podejmowanych przez organizacje pozarządowe i powiat”, ale nie wiadomo kiedy uznamy, że realizacja programu zakończyła się powodzeniem. Czy wówczas, gdy wskażemy, że odbiorców tych było 10 czy 100? Czy sukcesem zakończył się program współpracy, dzięki któremu podjęto jedną wspólną inicjatywę, czy też 5 wspólnych inicjatyw?

B. Wskaźniki niskiej jakości.

Czy jako wynik rocznej współpracy samorządu i lokalnych organizacji powinniśmy uznawać tylko liczbę ogłoszonych konkursów albo liczbę odrzuconych ofert? Nawet jeśli uda nam się określić konkretny (liczbowy) oczekiwany wymiar takiego wskaźnika jak liczba ogłoszonych konkursów, to nie powinniśmy uznać, że jest to najważniejszy miernik naszej współpracy.

Za taki jak wskazany w przykładach sposób formułowania oceny realizacji programu nie należy winić samorządu. Samorząd postąpił zgodnie z literą prawa i faktycznie zawarł w programie „sposób oceny realizacji programu”. Paradoksalnie, wskazanie ile konkretny samorząd ogłosił konkursów, ile zawarł umów z organizacjami, ile przyjął i ile odrzucił ofert w konkursach może być sposobem na taką, wymaganą ustawą ocenę. Ale – podobnie jak to jest z uzasadnieniem do programu współpracy – jako samorząd i organizacje powinniśmy pójść dalej niż tylko wypełnić „ustawowe minimum”. To tutaj, w części poświęconej sposobowi oceny realizacji programu, powinniśmy wskazać planowane wyniki naszej współpracy.

W dwóch powyższych przykładach widać, że trudność w ocenie realizacji programu polega również na tym, iż programy na etapie ich tworzenia nie zakładają konkretnych wskaźników rezultatu, które mają być osiągnięte dzięki działaniom programu. Program okazuje się być tym bardziej nieczytelny, gdy jego rezultaty nie wynikają z jego celów. Bo jakich celów spodziewalibyśmy się, znając wyłącznie wskazane powyżej rezultaty? Celów zakładających zwiększenia liczby konkursów ofert? A może celów zorientowanych na zmniejszenie liczby ofert odrzuconych w konkursach? Zacytowane powyżej wskaźniki pochodzą z programu, w których cele brzmiały:

- Upowszechnianie modelu realizacji zadań publicznych w drodze współpracy sektora obywatelskiego z samorządem lokalnym
- Wzmacnianie potencjału organizacji poprzez wypracowanie różnorodnych mechanizmów i form, w tym dzięki działalności Inkubatora Społecznej Aktywności.

- Budowanie lokalnego społeczeństwa obywatelskiego i wspomaganie rozwoju społeczności lokalnej

Jak widać, między celami programu a jego rezultatami nie ma praktycznie żadnego związku. A dokładniej cele są ambitne i o szerokim oddziaływaniu, ale... nigdy nie dowiemy się czy zostały osiągnięte! Samorząd i organizacje zaangażują się w realizację programu, choćby poprzez realizację ofert konkursowych, ale ich współpraca ograniczy się wyłącznie do realizacji i rozliczenia umów o dotację. Obie strony nie ustalą i nie podsumują wspólnej aktywności w odniesieniu do jej celów i założeń, ani do faktycznego kontekstu – wsparcia dla mieszkańców i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. To raczej frustrująca perspektywa.

Proponujemy, by również w odniesieniu do sposobu oceny realizacji programu zastosować proste podejście: program współpracy jest **rzeczywistym planem rzeczywistej współpracy** samorządu i organizacji pozarządowych. To, co w nim się znajduje, jest opisem całości wspólnych działań samorządu i organizacji pozarządowych w danym roku. Dlatego też nie ma powodów, by nie starać się pracy tej podsumować i ocenić. Przy takich, stosunkowo prostych, ale praktycznych założeniach odejdziemy od metody, w której program współpracy poprzestaje na wymienieniu zadań do wykonania (w mniej lub bardziej rozwiniętej formie) i wskazuje bardzo ogólny i nieprecyzyjny katalog wskaźników.

II.3.

Sposób oceny realizacji programu, a sprawozdanie z jego realizacji

Proponujemy praktyczne podejście, zgodnie z którym dwa dokumenty, tj. część programu współpracy poświęconą sposobowi oceny realizacji programu oraz sprawozdanie z realizacji programu potraktujemy jako dokumenty silnie ze sobą powiązane. Na zawartość sprawozdania bezpośrednio wpływa zakres i jakość planowanej współpracy. Im program mniej precyzyjny i ambitny, tym trudniej opisać zaobserwowane zmiany i wypracowane rezultaty jakie program ten wniósł do współpracy samorządu z III sektorem. Na etapie tworzenia programu musimy ustalić o jakie zmiany (wskaźniki) nam chodzi, bo inaczej nie uda nam się zweryfikować czy udało nam się je osiągnąć i przygo-

towanie sprawozdania będzie niemożliwe. W niniejszej propozycji sposób oceny realizacji programu potraktujemy jako miejsce w programie właściwe dla zaplanowania skali, zakresu i wyniku współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi. Natomiast sprawozdanie będzie dodatkowo okazją i sposobem na ukazanie możliwie szerokiego kontekstu zmian – nie tylko liczbowych wyników, ale często także opisowych efektów współpracy.

Całość zakresu danych niezbędnych do oceny programu, jaki proponujemy ująć w programie oraz w sprawozdaniu można podsumować w kilku punktach.

1

Zaplanowane w programie współpracy wskaźniki muszą wynikać z celów wskazanych w programie

Poniżej znajdują się dwa przykłady celów programu i powiązanych z nimi działań oraz wskaźników. Pierwszy przykład dotyczy kwestii rozwoju współpracy samorządu i organizacji pozarządowych. Cel dotyczy zacieśniania współpracy międzysektorowej, dzięki której rozwija się oferta zaspokajająca potrzeby mieszkańców. Proces ten odbywa się dzięki wspólnym działaniom samorządu i organizacji w oparciu o umowy partnerskie, jak i poprzez promocję przedsięwzięć organizacji wzmacnianych patronatem przedstawicieli lokalnych władz. Cel, działania i wskaźniki wyglądają wówczas następująco:

Cel szczegółowy	zacieśnianie współpracy samorządu i organizacji na rzecz zaspokojenia potrzeb społecznych
Formy współpracy (wybrane)	• zawierania umów partnerskich w celu realizacji wspólnych przedsięwzięć • promowania współpracy międzysektorowej samorządu i organizacji pozarządowych poprzez obejmowanie patronatem przez samorząd wybranych przedsięwzięć realizowanych przez organizacje pozarządowe
Wskaźniki	• liczba przedsięwzięć zrealizowanych wspólnie przez samorząd z organizacjami pozarządowymi na podstawie umów partnerskich • liczba przedsięwzięć organizacji pozarządowych zrealizowanych pod patronatem samorządu

Podobnie w drugim przykładzie widać jak realizowany będzie cel – jakie przypisano mu działania (formy współpracy) i jakie będą wyniki tych działań (wskaźniki).

Cel szczegółowy	rozwój potencjału organizacji pozarządowych pod kątem współpracy międzynarodowej
Formy współpracy (wybrane)	• włączania organizacji pozarządowych w działania promocyjne samorządu poprzez zapraszanie do udziału w targach i innych imprezach promocyjnych w kraju i za granicą • realizacja forum partnerskiego z udziałem partnerów z miast partnerskich
Wskaźniki	• liczba organizacji pozarządowych, które uczestniczyły w różnych formach w działaniach promocyjnych samorządu w kraju i za granicą • liczba organizacji, które wzięły udział w bezpośrednich spotkaniach w trakcie forum partnerskiego

2

Opisanie za pomocą wskaźników również elementów współpracy pozafinansowej

Ponieważ współpraca samorząd-organizacje obejmuje kwestie finansowe oraz pozafinansowe, także program współpracy i sprawozdanie z jego realizacji powinny mieć charakter przekrojowy i traktować realizację programu zdecydowanie szerszej niż tylko jako zestawienie danych dotyczących liczby przyznanych dotacji czy liczby organizacji uczestniczących w konkursach ofert. Współpraca niefinansowa jest często niedoceniana, a jednak stanowi tak samo ważny element programu jak współpraca finansowa (nierzadko nawet ważniejszy!). Ponieważ drugi z przykładów wskazanych w ppkt. 1 dotyczy właśnie celu szczegółowego i powiązanych z nim działań i wskaźników w zakresie współpracy niefinansowej, spójrzmy tylko jakie inne działania mogą trafić do programu i rozwijać współpracę niefinansową. Poniższa lista nie stanowi katalogu zamkniętego:

- konsultowanie z organizacjami pozarządowymi projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej organizacji;
- tworzenia wspólnych zespołów konsultacyjnych o charakterze doradczym lub inicjatywnym;
- organizowania spotkań, konferencji, szkoleń i poradnictwa w zakresie będącym przedmiotem zainteresowania organizacji pozarządowych i samorządu;
- umożliwiania organizacjom nabywania prawa do nieruchomości (lokalii) będących własnością samorządu dla celów prowadzenia działalności statutowej;
- prowadzenia stałego serwisu informacyjnego skierowanego do organizacji pozarządowych;
- organizowania spotkań przedstawicieli trzeciego sektora z samorządem;
- udzielanie pomocy przy organizowaniu spotkań otwartych przez organizacje;
- udostępnianie pomieszczeń i sprzętu organizacjom pozarządowym z zasobów samorządu;
- włączanie organizacji pozarządowych w działania promocyjne samorządu;
- udział przedstawicieli organizacji pozarządowych w pracach komisji konkursowych;
- udzielania rekomendacji i referencji organizacjom;
- wspieranie lokalnych organizacji posiadających status pożytku publicznego w pozyskiwaniu środków z odpisu podatku 1%;
- wspólne działania na rzecz pozyskiwania środków zewnętrznych, zwłaszcza środków Unii Europejskiej;
- informowanie o możliwościach uczestnictwa organizacji pozarządowych w szkoleniach, konsultacjach, konferencjach itp.

3

Stosowanie wartości liczbowych dla określenia oczekiwanego wymiaru poszczególnych rezultatów

Każdemu wskaźnikowi warto przypisać jego oczekiwany wymiar (tzw. wartość docelową), który chcemy osiągnąć. Poniżej przykład zestawienia, które w formie tabelarycznej można zamieścić w programie:

Wskaźnik	Wartość docelowa wskaźnika (do osiągnięcia w 2015 r.)
a) liczba ogłoszonych otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych	8
b) liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje w ramach otwartych konkursów ofert	26
c) liczba wniosków złożonych przez organizacje pozarządowe na realizację zadań publicznych z pominięciem otwartego konkursu ofert	5
d) liczba organizacji, które skorzystały ze szkoleń, doradztwa i innych przedsięwzięć przyczyniających się do rozwoju trzeciego sektora, oferowanych przez samorząd	15
e) liczba skonsultowanych aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej organizacji pozarządowych	4

4

**Wskazywanie wartości wskaźników w wariantcie „porównawczym”,
tj. za rok bieżący oraz za lata poprzednie**

Dzięki wprowadzeniu do programu współpracy „wariantu porównawczego” za rok bieżący i za rok lub za lata poprzednie możliwa będzie analiza skali prowadzonej współpracy, ukazanie tendencji zmian oraz wnioskowanie na ich podstawie. Oczywiście zestawienie porównawcze nie odzwierciedla pełnego obrazu współpracy międzysektorowej, ale wiele wnosi do informacji o sektorze pozarządowym, o jego aktywności, jak i o stanie współpracy. Dla części wskaźników nie będzie możliwe ich określenie w wariantcie porównawczym z danymi z kończącego się właśnie roku, ze względu na brak dostępnych danych o poziomie osiągnięcia wskaźnika. Przykład zapisu poniżej:

Wskaźnik	Wartość wskaźnika osiągnięta w 2014 r. (ew. w 2013 r.)*	Wartość docelowa wskaźnika (do osiągnięcia w 2015 r.)
a) liczba ogłoszonych otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych	12	12
b) liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje w ramach otwartych konkursów ofert	22	24
c) liczba wniosków złożonych przez organizacje pozarządowe na realizację zadań publicznych z pominięciem otwartego konkursu ofert	0	5
d) liczba organizacji, które skorzystały ze szkoleń, doradztwa i innych przedsięwzięć przyczyniających się do rozwoju trzeciego sektora, oferowanych przez samorząd	11	15
e) liczba skonsultowanych aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej organizacji pozarządowych	2	4

* w przypadku wskaźników, których wartość w momencie przyjmowania programu nie była jeszcze znana, wskazano wartości osiągnięte w 2013 roku

Z danych wskazanych w powyższym przykładzie widać, że we współpracy następują konkretne zmiany. Liczba konkursów pozostaje na tym samym poziomie (wskaźnik [a]), jednak samorząd spodziewa się większej liczby przyznanych dotacji (wskaźnik [b]), jak też planuje prawdopodobnie promować tzw. tryb uproszczony zgodnie z par. 19a ustawy, bowiem spodziewa się co najmniej 5 ofert składanych z pominięciem otwartego konkursu ofert (wskaźnik [c]). Planowane jest także rozwinięcie skali wsparcia dla organizacji, udzielanego w formie doradztwa i szkoleń (wskaźnik [d]) oraz wzrost liczby konsultowanych z organizacjami dokumentów (wskaźnik [e]).

5

Poszerzenie zakresu i sposobu przedstawiania efektów programu o wartość dodaną

Wartość dodana programu, czyli płynące z realizacji programu dodatkowe korzyści ze współpracy finansowej (jak np. wynikające ze zrealizowanych przez organizacje ofert konkursowych, ale wykraczające poza same ich rezultaty) czy też współpracy pozafinansowej (jak lepsza diagnoza potrzeb, wykorzystanie lokalnych zasobów, planowanie strategiczne) mogą pozwolić na wskazanie wielu dodatkowych aspektów, które osiągamy dzięki programowi, ale które trudno jest wyrazić w liczbach, albo próba ich liczbowego opisu bardzo zuboży ich znaczenie. Zamieszczenie opisu wartości dodanej jest bardziej „zadaniem” dla sprawozdania z realizacji programu, ale w samym programie w części *Sposób oceny realizacji programu* może znaleźć się np. taki opis:

Realizacja programu przyczyniać się będzie do osiągnięcia wartości dodanej, rozumianej przede wszystkim jako obopólne wzmocnienie potencjału samorządu i organizacji pozarządowych, a co za tym idzie stały wzrost jakości polityk publicznych. Jednocześnie fakt partnerskiego przygotowania programu współpracy w procesie konsultacyjnym przyczynia się do wzrostu jakości relacji samorząd-organizacje i bezpośredniego zaangażowania stron w rozwój sektora obywatelskiego. Część rozwiązań zastosowanych w programie mieć będzie charakter trwały i wykorzystywana będzie także w kolejnych latach współpracy.

Sformułowania zawarte w powyższym przykładzie nie są pustosłowiem, a próbą uchwycenia ulotnych, ale bardzo cennych dla współpracy międzysektorowej wartości (jak choćby wzmocnienie potencjału czy pokonywanie barier i uprzedzeń w kontaktach samorząd-organizacje).

6

Wskazywanie wartości budżetu programu w wariantcie porównawczym

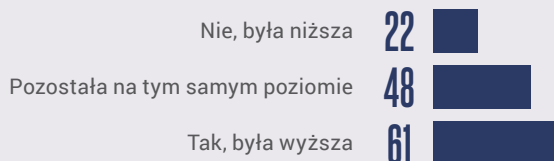
Ważnym uzupełnieniem dla informacji o wskaźnikach będzie podanie w programie współpracy kwoty środków finansowych przeznaczonych z budżetu samorządu na realizację programu również w wariantcie porównawczym do roku lub lat ubiegłych. Zwyczajowo w każdym programie współpracy wskazana jest informacja o wartości finansowej programu w części *Wysokość środków przeznaczonych na realizację programu* (wymóg z ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Stosując proponowane rozwiązanie „wariantu porównawczego” ten punkt programu mógłby wyglądać następująco:

Samorząd przeznaczy na realizację Programu w 2015 roku środki budżetowe w wysokości co najmniej 128.500 zł, co stanowi 104% wartości środków zaplanowanych na rok 2014.

I tu ponownie – wskazanie tego typu danych stanowić będzie ciekawą informację o współpracy finansowej i zaangażowaniu samorządu w realizację programu. Informacja ta będzie tym pełniejsza, gdy w punkcie poświęconym środkom na realizację programu wskażemy również prawdopodobną kwotę środków, jakie organizacje pozarządowe wniosą w ramach wkładu własnego (szerzej na ten temat w kolejnym podpunkcie).

Warto dodać, że wiele gmin podnosi wartość środków finansowych przeznaczonych na finansowanie programu współpracy z roku na rok. Z badania ankietowanego przeprowadzonego w drugiej połowie 2013 roku przez Kujawsko-Pomorską Federację Organizacji Pozarządowych wśród gmin województwa kujawsko-pomorskiego wynika, że prawie połowa gmin przeznaczyła na 2013 rok więcej środków na wspieranie i powierzanie organizacjom pozarządowym zadań publicznych niż w 2012 roku.

Wykres 4. Odpowiedzi na pytanie *Czy wartość środków przeznaczonych na realizację zadań przez organizacje pozarządowe w 2013 roku była wyższa niż w 2012 roku?*

Na pytanie „Czy wartość środków przeznaczonych na realizację zadań przez organizacje pozarządowe w 2013 roku była wyższa niż w 2012 roku?” odpowiedziało 131 gmin wiejskich, miejsko-wiejskich i miejskich. Ponad 46% z nich wskazało, że środki w 2013 roku są wyższe niż w roku 2012, prawie 37%, że środki te pozostały na niezmienionym poziomie, a 17%, że są mniejsze w porównaniu do roku poprzedniego.

7

Uwzględnienie w programie współpracy również wkładu własnego organizacji pozarządowych

We współpracy samorządu i organizacji obie strony przyzwyczyły się do postrzegania programów współpracy „jako oferty finansowej samorządu dla organizacji pozarządowych”. A dokładniej, jako oferty samorządu w zakresie finansowania zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe. To bardzo złe podejście! W praktyce, realizując zadania publiczne organizacje pozarządowe wnoszą wkład własny finansowy i niefinansowy. Tym samym uzupełniają środki samorządu własnymi zasobami. Wkład własny staje się w ten sposób specyficznym typem miernika współpracy międzysektorowej! Podobnie jak środki samorządu angażowane na rzecz realizacji programu. Dlatego też warto, aby w części programu współpracy poświęconej kwestii finansowania programu (*Wysokość środków przeznaczonych na realizację programu*) zamieścić informację w tym zakresie:

Samorząd przeznaczy na realizację Programu w 2015 roku środki budżetowe w wysokości co najmniej 128.500 zł, co stanowi 104% wartości środków zaplanowanych na rok 2014.

Organizacje pozarządowe przystępujące do realizacji zadań w konkursach na wspieranie zadań publicznych zobowiązane będą do wniesienia środków wkładu własnego (w formie finansowej i/lub niefinansowej). Szacuje się, że wartość wkładu własnego organizacji wniesionego w realizację tych ofert w 2015 roku wyniesie 20.400 zł, co stanowi 104% wartości środków zaplanowanych na rok 2014.

Należy podkreślić, że takie sformułowanie ww. punktu programu współpracy nie jest zobowiązaniem samorządu, ale wyłącznie wskazaniem wartości szacunkowej, bowiem mowa jest tu o środkach, którymi samorząd nie dysponuje.

II.4.

Ocena realizacji programu w sprawozdaniu z jego realizacji

Planowane wskaźniki pojawią się w programie współpracy, a informacja o poziomie ich osiągnięcia trafi do sprawozdania z realizacji programu. Jak pokazują doświadczenia, sprawozdanie najczęściej jedynie pobieżnie opisuje realizację programu. Ma bardziej charakter protokołu z przebiegu realizacji, bądź formę zestawienia z realizacji konkursów. Nie posiada jednak cech oceny (ewaluacji) stopnia realizacji zamierzeń w nim stawianych (osiągania celów, oczekiwanych zmian, rodzaju i stopnia osiągnięcia wskaźników rezultatów). W sprawozdaniu najczęściej zamieszczane są informacje o przeprowadzonych konkursach, liczbie wyłonionych ofert, ich łącznej wartości finansowej, o organizacjach, które

skorzystały ze zniżek na wynajęcie od gminy lokalu, wyliczenie wspólnych działań itp. Nie jest zadaniem poradnika zajmowanie się sprawozdaniem z realizacji programu, ale w kontekście omawianego sposobu oceny realizacji programu warto podkreślić, że w sprawozdaniu należy odnieść się do wszystkich wskaźników planowanych w programie, jak i wartości dodanej realizacji programu. Po prostu spisać te wskaźniki i poinformować o poziomie ich osiągnięcia. Przy czym warto w sprawozdaniu zastosować poniższe rozwiązania, które korzystnie wpłyną nie tylko na formę prezentacji, ale przede wszystkim pozwolą uwzględnić faktyczny rozwój współpracy, jak i zaangażowanie partnerów w realizację programu.

A

Opracowywanie sprawozdań w odniesieniu do poszczególnych celów programu

Aby nadać sprawozdaniu charakter faktycznego podsumowania efektów programu współpracy zachęcamy, aby wskazywać w sprawozdaniu, co konkretnego udało się osiągnąć w ramach realizacji poszczególnych celów, wyliczając je i przypisując im efekty realizacji programu. Dobrym przykładem takiej praktyki jest *Sprawozdanie częściowe z realizacji Wieloletniego Programu Współpracy Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2011-2015 (dotyczy roku 2013)*. Fragment tego sprawozdania zamieszczamy poniżej, przy czym należy podkreślić, że poniższa tabela dotyczy programu wieloletniego, w którym poszczególne wskaźniki osiągnięte są na przestrzeni kilku lat i dlatego nie były jeszcze osiągnięte na koniec roku sprawozdawczego.

Działania	Wskaźniki realizacji celów	Wielkość wskaźnika realizacji celu na dzień 31.12.2013 r.	Źródło danych
Cel nr 1: AKTYWIZOWANIE SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH Z ZAPEWNIENIEM RÓWNOŚCI SZANS ROZWOJU			
Wprowadzenie zasad współpracy, uwzględniających zróżnicowany potencjał organizacji pozarządowych	Liczba konkursów, w których wprowadzono zasadę	0	Dokumentacja konkursowa (uchwała dotycząca zasad udzielania dotacji, ogłoszenia konkursowe, karty oceny projektów)
Ogłaszanie konkursów na podstawie prowizorium budżetowego	Liczba wprowadzonych rozwiązań i zrealizowanych działań w zakresie form wsparcia pozafinansowego	0	Sprawozdanie z realizacji rocznego programu współpracy
Wprowadzenie zasad współpracy, uwzględniających zróżnicowany potencjał organizacji pozarządowych	Liczba konkursów, w których wprowadzono zasadę	17	Ogłoszenia konkursowe: Załącznik nr 18 do Uchwały Nr 49/1555/12 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 5 grudnia 2012 r.
Ogłaszanie konkursów na podstawie prowizorium budżetowego	Liczba konkursów, w których wprowadzono możliwość składania ofert na projekty wieloletnie	4	Ogłoszenia konkursowe: Załącznik nr 18 do Uchwały Nr 49/1555/12 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 5 grudnia 2012 r.

Działania	Wskaźniki realizacji celów	Wielkość wskaźnika realizacji celu na dzień 31.12.2013 r.	Źródło danych
Cel nr 1: AKTYWIZOWANIE SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH Z ZAPEWNIENIEM RÓWNOŚCI SZANS ROZWOJU			
Możliwość dofinansowania wkładów własnych	Wysokość środków przeznaczonych na dofinansowanie wkładów własnych	70 000	Budżet województwa
	Ilość oraz wartość ofert złożonych na dofinansowanie wkładów własnych, w tym ilość ofert uprawnionych do uzyskania dotacji (warunkiem uzyskania dotacji jest uzyskanie dofinansowania ze źródła zewnętrznego)	Wpłynęło 16 ofert na łączną kwotę wnioskowaną 177.158,60 zł z czego 13 ofert spełniło kryteria formalne (w tym 2 oferty nie spełniły minimum punktowego w ocenie merytorycznej, a 4 oferty nie otrzymały dotacji od grantodawcy zewnętrznego), na łączną kwotę wnioskowaną 56 148,60. Wartość ofert złożonych: 2 308 048,51, wartość ofert uprawnionych do uzyskania dotacji 909 687,18	Wykaz złożonych ofert, w tym ofert spełniających kryteria formalne

Realizacja wskazanego w przykładzie celu szczegółowego jest dodatkowo skomentowana w sprawozdaniu opisowo. Poniżej fragment ww. opisu (cytat ze *Sprawozdania*):

Aktywizowanie społeczności lokalnych z zapewnieniem równości szans rozwoju

W 2013 r. ogłoszono 17 otwartych konkursów ofert na podstawie prowidzium budżetowego. Pozwoliło to na odpowiednio wcześnie (5 grudnia 2012 r.) ogłoszenie konkursów i zapewnienie organizacjom minimum 30-dniowego terminu składania ofert. Coraz większą popularnością cieszy się konkurs pod nazwą: „Dofinansowanie wkładu własnego do projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych”, który ogłoszono po raz trzeci. Na konkurs wpłynęło 16 ofert (w 2012 r. wpłynęło 9 ofert). Wysokość środków przeznaczonych na dofinansowanie wkładów własnych wyniosła 70 000,00 zł. Udzielono 6 dotacji na kwotę 46 148,60 (pozostałą kwotę 14 850,00 przekazano w trybie uproszczonym po zakończeniu konkursu). Mimo większego zainteresowania, nie udało się organizacjom wykorzystać całej kwoty konkursowej przeznaczonej na dotacje. Główną przyczyną było nieuzyskanie dotacji od grantodawcy zewnętrznego, co jest warunkiem przekazania dotacji przez samorząd województwa. 3 oferty nie spełniły kryteriów formalnych, a 2 oferty nie uzyskały minimum punktowego w ocenie merytorycznej. Wartość projektów dofinansowanych w niniejszym konkursie opiewa na łączną kwotę 909 687,18 zł. [...]

B

Uwzględnianie informacji o wkładzie własnym wnoszonym przez organizacje pozarządowe do projektów

Dobrym przykładem takiej praktyki jest inne ze sprawozdań przygotowanych w województwie kujawsko-pomorskim, tj. *Sprawozdanie z realizacji Programu współpracy Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w 2013 roku*, w którym dla każdego z konkursów wskazano zestawienie w następującej formie:

Numer i nazwa otwartego konkursu ofert	Konkurs nr 8/2013 – „Wspieranie aktywizacji i integracji społecznej seniorów”		
	Organizacje pozarządowe	Podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 pkt. 1 ustawy o dz. poź. publ. i o wolontariacie oraz pozostałe jednostki niezaliczone do sektora finansów publicznych	Łącznie wszystkie podmioty
Liczba złożonych projektów	78	5	83
Liczba projektów wybranych do realizacji	29	1	30
Liczba podmiotów, które zrealizowały projekty	28	1	29
Wysokość przyznanych środków w zł	89 000,00	1 000,00	90 000,00
Wysokość wykorzystanych środków w zł	82 546,66	1 000,00	83 546,66
Wysokość wkładu finansowego wniesionego przez projektodawców	40 821,89	2 057,00	42 878,89
Wysokość wkładu osobowego wniesionego przez projektodawców	24 346,00	300,00	24 646,00
Efekty konkursu	W ramach zadania realizowano różnorodne zajęcia aktywizacyjne, w tym międzypokoleniowe, m.in.: warsztaty i konkursy artystyczne, spotkania literackie, muzyczne, zajęcia sportowe, rękodzielnicze, spotkania integracyjne, wycieczki, pikniki.		

W przykładzie uwagę zwraca nie tylko wiersz „Wysokość wkładu finansowego wniesionego przez projektodawców”, ale również informacja odnosząca się do „Wysokości wkładu osobowego wniesionego przez projektodawców”. W tym samym sprawozdaniu, Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego podsumował wkład własny organizacji:

Wysokość wkładu własnego organizacji poniesionego na realizację projektów w 2013 roku				
	konkursy	tryb uproszczony	projekty wieloletnie	łącznie
wkład finansowy	8 876 128,95	341 931,20	649 639,19	9 867 699,34
wkład osobowy	487 898,07	30 011,00	15 004,00	532 913,07
Razem	9 364 027,02	371 942,20	664 643,19	10 400 612,41

Uwzględnienie tych danych akcentuje charakter i specyfikę wkładu własnego wnoszonego przez organizacje, ale też żadnego z typów wkładu własnego nie promuje (nie uznaje za „lepszego”). To ważne dla organizacji pozarządowych, które opierają się na zaangażowaniu społecznym, a ich wkład własny ma przez to nie tylko finansowy charakter.

II.5.

Zagadnienia uzupełniające

Czy możliwe jest wspólne ustalenie sposobu oceny programu?

Tak jak zostało już wskazane we wstępie do tej części poradnika, wydawać się może, że jeżeli z kwestii oceny zrobimy przedmiot publicznej dyskusji to administracja samorządowa napotka na daleko idące oczekiwania organizacji pozarządowych, a może wręcz na roszczeniową postawę, która opierać się będzie na przeświadczeniu uczestników dyskusji, że „program jest dla nich, a urząd powinien spełnić konkretne oczekiwania”. Faktycznie istnieje takie niebezpieczeństwo, ale jest ono dość pozorne – jego uniknięciu służy wyłącznie jasne określenie założeń i celów dyskusji i wyraźne wskazanie, że o wskaźnikach trzeba myśleć w kategoriach realistycznych, ale na tyle ambitnych by angażowały obie strony i pomnażały dobro wspólne. Wskazanie w programie ww. wskaźników i ich wartości spowoduje więcej pracy w dokumentowaniu osiągniętych założeń, ale też więcej satysfakcji w jej podsumowywaniu.

Rekomendujemy organizowanie spotkań roboczych poprzedzających przygotowanie sprawozdania z realizacji programu, by w gronie przedstawicieli administracji publicznej oraz organizacji pozarządowych dokonać analizy efektów realizacji programu za poprzedni rok. Spotkanie takie można połączyć z procesem konsultacji społecznych kolejnego programu współpracy. Ważne jest, aby uczestnicy spotkań, zarówno reprezentujący stronę samorządową, jak i pozarządową mieli świadomość

mość skutecznych i nieskutecznych rozwiązań, które zostały zastosowane w programie. Aby oficjalnie rozmawiać o problemach w rozliczaniu ofert konkursowych, o problemach z procedurami w ubieganiu się o środki, ale także o sukcesach we współpracy zarówno finansowej, jak i niefinansowej.

Szczególnie w małych środowiskach lokalnych (gminach wiejskich, miejsko-wiejskich, a także powiatach) spotkanie daje szansę na udział w dyskusji praktycznie wszystkich organizacji zainteresowanych współpracą i współpracujących z samorządem, w tym oferentów. Tym samym, jest to proces efektywnego uzyskiwania opinii o stanie i efektach współpracy, zebrania informacji zwrotnych od obu sektorów z wdrażania programu, pomocnych także dla tworzenia założeń kolejnego programu i jego ulepszania. Dodatkowo spotkanie o takim charakterze poszerza zakres i metodologię prowadzenia konsultacji społecznych i powoduje, że proces przygotowywania programu z udziałem samorządu i organizacji staje się naturalnym elementem funkcjonowania w lokalnym środowisku.

Znaczenie wieloletnich programów dla oceny realizacji projektu

Dla planowania działań zarówno przez administrację, jak i III sektor w dłuższej perspektywie czasowej duże znaczenie mają wieloletnie programy współpracy. Dotychczas przyjmowane są one praktycznie wyłącznie przez

samorządy regionalne i samorządy miast na prawach powiatu. Mimo że programy wieloletnie nie są obowiązkowe, wydaje się, że w samorządach, które posiadają już swoistą tradycję realizacji rocznych programów współpracy, warto wypracować program wieloletni. Sama procedura jego wypracowania z partnerami pozarządowymi sprzyja ustalaniu kierunków oczekiwanych zmian, mobilizuje do myślenia i planowania strategicznego. Jednocześnie stwarza okazję do zaplanowania wysokości środków finansowych „rezerwowanych” przez samorząd na zadania zlecane, a jednocześnie „wymusza” podejście wskaźnikowe w perspektywie wieloletniej.

Wieloletni program współpracy umożliwia realizację kilkuletnich zadań, czyli ogłaszanie konkursów ofert na

projekty dłuższe niż jeden rok budżetowy. Planowanie dla tych programów wskaźników ich realizacji wydaje się zadaniem ambitnym. Bo wskaźniki te nie będą przyjęte „raz na zawsze”, ale będą wymagały monitoringu i weryfikacji, jak też reagowania na zmiany społeczne w najbliższym otoczeniu. Tak, aby planując konkretne działania w kilkuletniej perspektywie, nie zamknąć drogi do realizacji inicjatyw, których potrzeba wykonania pojawi się, gdy program wieloletni będzie już obowiązywał.

W samorządach, w których przyjęty zostanie program wieloletni, nadal uchwalane będą programy roczne, których działania i wskaźniki będą stopniowo pomagały osiągać założenia programów wieloletnich.

CZĘŚĆ III

Konsultacje programów współpracy – obowiązkowe, ale do ożywienia!

Model konsultacji społecznych programów współpracy

GŁÓWNE ELEMENTY MODELU

Obowiązek wynikający z ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie dotyczący przeprowadzenia konsultacji społecznych jest bardzo łatwo spełnić. Jednak, aby można było mówić o efektywności konsultacji, o faktycznym włączeniu wszystkich zainteresowanych w przygotowanie dokumentu, jak i o zrozumieniu intencji twórców projektu programu przez organizacje i odwrotnie potrzebne jest prowadzenie konsultacji w sposób znacznie bardziej ambitny niż tylko poprzez stosowaną powszechnie metodę kontaktu mailowego.

W konsultacjach społecznych istnieje wiele barier i utrudnień, które znacznie ograniczają udział w nich organizacji pozarządowych. Natomiast organizacje cechuje duża bierność wobec procesów konsultacyjnych. Zdecydowanie nie należy jednak poprzestawać na wzajemnym wytykaniu błędów. Znakomita większość problemów w konsultacjach jest prosta do zniwelowania, jeżeli obie strony konsultacji chcą realizować prawdziwy dyskurs na temat przedmiotu konsultacji.

Udane, a więc efektywne konsultacje społeczne charakteryzuje kilka zasad: wielość form komunikacji, świadome planowanie, praca etapami, prowadzenie dyskusji, zadawanie pytań oraz tworzenie podsumowań.

Proces konsultacji społecznych programu współpracy to kilka prostych do zorganizowania i niedrogich działań, które należy zrealizować między kwietniem a listopadem każdego roku. W takim procesie uda się uwzględnić wyniki ubiegłorocznego programu, przeprowadzić spotkanie poświęcone diagnozie potrzeb i zebraniu założeń do kolejnego, poddać pierwsze ustalenia pod konsultacje internetowe, wypracować projekt programu w oparciu o zebrane wcześniej założenia, przeprowadzić konsultacje z radą działalności pożytku publicznego i środowiskiem organizacji i przyjąć program uchwałą.

III.1.

Konsultacje programów współpracy – trochę o obowiązku i o tym co z niego wynika

DEFINICJA: Konsultacje społeczne to zorganizowany sposób uzyskiwania przez administrację opinii, stanowisk od podmiotów (a więc osób i instytucji), których pośrednio lub bezpośrednio dotkną skutki proponowanych przez administrację działań. Plany tych działań mogą być zawarte m.in. w projektach aktów prawnych, w projektach różnego rodzaju programów, strategii, ale także w projektach budżetów jednostek publicznych.

Źródło: *Raport końcowy badania efektywności konsultacji społecznych* (Millward Brown SMG/KRC, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia, Warszawa 2011)

Konsultacje społeczne można rozumieć na dwa sposoby. Z jednej strony, konsultacje są narzędziem kontaktu przedstawicieli władzy ze społeczeństwem w celu poznania jego opinii. Z drugiej zaś strony, konsultacje to pewien proces, który został zaplanowany, aby np. w ciągu dwóch miesięcy poznać opinie obywateli i organizacji na temat konkretnego dokumentu (a dokładniej, planowanych w nim rozwiązań). W praktyce nie chodzi tylko o to, aby skonsultować zawartość dokumentu, ale przede wszystkim zachęcać i włączać obywateli do udziału (partycypacji) w podejmowaniu decyzji. Partycypacja obywatelska ma wspomagać, czasami uzupełniać, a czasami zastępować działania administracji publicznej. Wszystko po to, aby zwiększać skuteczność funkcjonowania administracji, w tym efektywność wydatkowania środków publicznych. Konsultowanie okazuje się wyzwaniem zarówno dla organizatorów konsultacji, jak i dla uczestników. Obie strony muszą bowiem nie tylko

wierzyć w zasadność konsultacji, ale także przygotować się do konsultacji i zaangażować w wypracowywanie wspólnych ustaleń, traktując głos drugiej strony jako równoważny i oddawany z intencją dążenia do znalezienia jak najlepszego rozwiązania.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Art. 5., ust. 5. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego określa, w drodze uchwały, szczegółowy sposób konsultowania z radami działalności pożytku publicznego lub organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji.

Zgodnie z wymogami wskazanymi w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie konsultowanie aktów prawnych jest obowiązkiem lokalnych władz.

Gdyby takich konsultacji nie było, organizacje powinny domagać się uchwalenia przez lokalną radę (gminy, miasta, powiatu) zasad prowadzenia konsultacji. Natomiast gdyby zasad tych nie przyjęto, organizacja pozarządowa działająca na terenie danego samorządu może – po bezskutecznym wezwaniu do podjęcia uchwały ws. konsultacji – zaskarżyć jej brak do sądu administracyjnego.

Warto podkreślić, że ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie daje szerokie kompetencje radom pożytku publicznego (a więc gremiom współtworzonym przez organizacje pozarządowe), wśród których znajduje się opiniowanie projektów strategii, projektów uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących sfery pożytku publicznego, w tym programów współpracy samorządu z NGO.

W ustawie wskazano, aby konsultacjom poddawać projekty aktów prawa miejscowego *w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji*. Ponieważ organizacje działają w wielu dziedzinach i realizują najróżniejsze zadania, znaczna część projektów uchwał wymagać będzie konsultowania z NGO. Na szczęblu wojewódzkim będą to m.in. strategia rozwoju województwa czy regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia, na szczęblu powiatowym i na szczęblu gminnym obok strategii powiatowej czy gminnej także strategię rozwiązywania problemów społecznych, plany sieci szkół itp.

Poza tym, ponieważ na każdym szczęblu samorządu (gminnym, powiatowym czy wojewódzkim) uchwalane są programy współpracy z organizacjami pozarządowymi, obowiązek ich konsultacji został szczegółowo opisany w ustawie. Zarówno przy uchwalaniu programu rocznego, jak i wieloletniego przebieg tych konsultacji musi zostać

opisany w samym programie współpracy, a ustawa wskazuje też jakie elementy powinny znaleźć się w programie (art. 5a, ust. 4 ustawy).

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Art. 5a., ust. 1. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego uchwała, po konsultacjach z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3, przeprowadzonych w sposób określony w art. 5 ust. 5, roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. Roczny program współpracy jest uchwalany do dnia 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu.

Art. 5a., ust. 2. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego może uchwalić, w sposób określony w ust. 1, wieloletni program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3.

W procesie konsultacji przedstawiciele władz (od szczebla lokalnego po centralne) przedstawiają obywatelom (organizacjom) swoje plany, wysłuchują opinii na temat tych planów i w kontekście tych propozycji mogą plany te zmieniać przed podjęciem ostatecznej decyzji. Nie oznacza to jednak, że konsultacje przyjęły się w Polsce jako proces partycypacyjny, włączający wszystkich zainteresowanych w dyskusję i wspólne wypracowywanie rozwiązań. Najczęściej konsultacje mają bardzo prosty przebieg: organizator konsultacji (np. samorząd) publikuje na swojej stronie internetowej projekt dokumentu, np. rocznego programu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi na kolejny rok. Jednocześnie zamieszcza informację typu „Propozycje i uwagi do projektu programu prosimy zgłaszać do dnia 15 listopada br., poprzez przesłanie wypełnionego formularza konsul-

tacji.” Publikowany jest również formularz, na którym należy wskazywać właściwy fragment dokumentu (programu współpracy), do którego uczestnik (np. organizacja) wnosi uwagi wraz z proponowaną zmianą i uzasadnieniem jej wprowadzenia. Formularz taki ma prosty układ graficzny:

Lp.	Aktualny zapis programu	Proponowane zmiany	Uzasadnienie
1			
2			

Zainteresowani zgłaszają uwagi na formularzu, przesyłają je pod wskazany adres, a samorząd organizujący konsultacje weryfikuje te uwagi, podejmuje decyzję o ich uwzględnieniu bądź odrzuceniu i przyjmuje – w drodze uchwały – program współpracy. Na zakończenie konsultacji publikowane jest zestawienie uwag, które wpłynęły w ramach konsultacji, wraz ze wskazaniem decyzji o zastosowaniu ich bądź też nie w ostatecznej wersji dokumentu.

Zestawienie uwag i wniosków w ramach przeprowadzonych konsultacji dotyczących projektu „Program współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi na rok 2013”					
Lp.	Nazwa organizacji	Aktualny zapis programu	Proponowane zmiany	Uzasadnienie organizacji	Zaakceptowano / odrzucono
1					
2					

I tak kończy się procedura konsultacyjna. W kolejnym roku samorząd znowu przygotowuje projekt programu na następny rok, ogłosi konsultacje, zainteresowani zgłoszą propozycje zmian, samorząd uwzględni je bądź odrzuci i przyjmie program.

Obowiązek wynikający z ustawy został więc spełniony, ale czy można przy tak przeprowadzonych konsultacjach mówić o ich efektywności? O faktycznym włączeniu się obu stron, a zwłaszcza organizacji pozarządowych w przygotowanie dokumentu? O zrozumieniu intencji twórców projektu programu przez organizacje i odwrotnie – o zrozumieniu przez samorząd uwag i propozycji ze strony organizacji?

III.2.

Dlaczego konsultacje programów współpracy nie są efektywne i najczęściej nikomu nie służą

Konsultacje prowadzone według opisanego powyżej schematu nie są i nie będą nigdy udane i jednocześnie spowodują, że ani organizacje pozarządowe, które przekazały uwagi i propozycje, ani też samorząd, który uchwalił projekt, nie będą czuli się w pełni odpowiedzialni za program, jak też żadna ze stron nie będzie uznawała programu za wspólnie wypracowany. Takie schematyczne podejście do konsultacji ma więc wiele wad. Paradoksalnie, zarówno przedstawiciele samorządu, jak i organizacje pozarządowych, widzą wiele barier dla udziału organizacji pozarządowych w konsultacjach społecznych. Potwierdzają to ogólnopolskie badania oraz wnioski z projektów i dyskusji dot. upowszechniania konsultacji. W jednym z takich badań¹ pytano uczestników i organizatorów konsultacji o to, jakie bariery widzą dla organizacji pozarządowych w konsultacjach społecznych. Jaki był wynik? W opinii przedstawicieli samorządów (urzędników) powody nieuczestniczenia organizacji pozarządowych w konsultacjach społecznych to: (a) organizacje nie są zainteresowane udziałem w konsultacjach społecznych, (b) w organizacjach brak jest osób, które mogłyby w sposób rzeczowy sformułować uwagi, (c) organizacje nie są przekonane, że ich uwagi zostaną wzięte pod uwagę, (d) organizacje nie mają wystarczająco dużo

czasu na przygotowanie uwag, (e) do organizacji nie dociera informacja o prowadzonych właśnie konsultacjach. Natomiast gdy pytanie o powody nieuczestniczenia organizacji pozarządowych w konsultacjach społecznych skierować do przedstawicieli organizacji pozarządowych to w ich opinii powodami tymi są: (a) brak wiedzy o tym, czym są konsultacje społeczne, (b) brak informacji o odbywaniu się konsultacji społecznych, (c) brak czasu na udział w konsultacjach społecznych, (d) zbyt krótki czas na składanie uwag, (e) zbyt skomplikowana procedura składania uwag, (f) przeświadczenie o małym znaczeniu udziału i niewielkim (lub żadnym) wpływie na ostatecznie podejmowaną decyzję.

Obok powyższych barier i powodów nieuczestniczenia organizacji, warto wskazać inne ograniczenia i przeszkody w konsultacjach. Nie chodzi tu jednak o wytykanie błędów, bądź wskazywanie przeszkód nie do pokonania, lub barier uniemożliwiających przeprowadzenie efektywnego procesu konsultacji społecznych. Poniższe zestawienie jest raczej opisem słabych stron organizacji jako uczestnika konsultacji, administracji lokalnej jako ich organizatora oraz wskazaniem na kilka zagrożeń dla procesu konsultacji. Wyliczone poniżej ograniczenia warto

¹ Szerzej o barierach w prowadzeniu konsultacji: Raport końcowy badania efektywności konsultacji społecznych, Millward Brown SMG/KRC, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia, Warszawa 2011 (www.partycypacjaobywatelska.pl).

wziąć pod uwagę przygotowując konsultacje, bądź też biorąc w nich udział. Jednocześnie, jak pokażemy na kolejnych stronach poradnika, przezwyciężenie tych trudności nie jest trudne.

A. Nieumiejętność powiązania programu współpracy z codziennością

– zarówno przedstawiciele organizacji pozarządowych, jak i lokalnej administracji bardzo często traktują program współpracy jako dokument niezwiązany z ich codzienną pracą.

Na zmianę tej postawy wpływać można poprzez wszystkie elementy procesu konsultacyjnego od sposobu jego promocji, przez umożliwienie udziału organizacji w otwartych spotkaniach dyskusyjnych, przez poddanie

pod dyskusję wszystkich elementów programu, w tym również uzasadnienia, sposobu oceny programu oraz wielkości środków finansowych wnoszonych do projektu przez samorząd i w ramach wkładu własnego przez organizacje pozarządowe.

B. Niskie zaangażowanie organizacji pozarządowych w konsultacjach społecznych

– wynika ono przede wszystkim z poczucia „braku wiary w sprawstwo”. Przy czym, większość organizacji, które oceniają konsultacje społeczne jako proces nieefektywny i prowadzony przez administrację z założeniem braku zgody na zmianę, kieruje się uprzedzeniami, bowiem najczęściej nieliczne z nich miały dotychczas doświadczenie udziału w konsultacjach. Większość z krytyków konsultacji formułuje opinie, które są raczej wrażeniami

i przypuszczeniami, a nie wynikiem aktywności („to i tak nie ma znaczenia”, „po co składać uwagi, gdy i tak nikt ich nie uwzględni”).

Paradoksalnie, po kilku latach doświadczeń z konsultacjami w Polsce mamy obecnie do czynienia z nietypową sytuacją, w której to organizacje pozarządowe powinny animować ogłaszanie i przeprowadzanie konsultacji społecznych. Oczywiście nie jest możliwe, aby organizacje zastąpiły samorząd lokalny w prowadzeniu tych procesów, ale należy dążyć do modelu, w którym to organizacje dyskutują i ustalają z samorządem sposób i przebieg konsultowania konkretnego dokumentu.

Dlaczego stajemy przed takim wyzwaniem? Znaczenie dokumentów, których konsultacje dotyczą jest bardzo duże – mowa tu nie tylko o kluczowych dla relacji samorząd-organizacje programach współpracy, ale także o strategiach i programach sektorowych i środowiskowych, dokumentach dotyczących planowania wydatkowania środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej i innych.

C. Nieumiejętność prowadzenia konsultacji społecznych w formie dyskursu

– konsultacje nie przybierają formy rozmowy o wspólnych działaniach i nie mają charakteru procesu, w którym szukamy konsensusu, ale są prowadzone w maksymalnie sformalizowany sposób. W takim systemie pracy odnosi się wrażenie, że konsultacje są metodą kłopotliwą dla wszystkich stron.

O przykładach konsultacji prowadzonych z zapewnieniem spotkania i dyskursu piszemy na kolejnych stronach poradnika.

D. Opracowywanie projektu programu tylko przez jedną osobę w samorządzie lub przez osoby niedecyzyjne

– w małych samorządach pracownik lokalnej administracji przygotowujący projekt programu współpracy działa w pojedynkę starając się wykonać jak najlepiej powierzone mu zadanie. Nie wie jednak jak rozmawiać z organizacjami o programie, nie poczuwa się do reprezentowania administracji wobec III sektora. W większych samorządach projekty programów współpracy często opracowywane są na poziomie roboczym przez pracowników poszczególnych wydziałów (na poziomie inspektora lub podinspektora). Zdarza się też, że przez urzędników z tego samego poziomu prowadzony jest proces konsultacji programu. Dopiero efekty konsultacji przedstawiane są osobom decyzyjnym (organom województwa, powiatu, gminy) i to wówczas podejmowane są decyzje. Uczestniczący w procesie konsultacji pracownicy urzędów nie posiadają formalnych uprawnień do podejmowania decyzji (akceptacji lub też nieakceptacji wnoszonych postulatów), jak również często pozbawieni są możliwości przedstawienia postulatów i argumentów przed organami decyzyjnymi.

Wracamy więc do wskazanego w podpunkcie [B.] podejścia, zgodnie z którym organizacje powinny zachęcać (animować) lokalną administrację do realizacji procesów konsultacyjnych. Tym samym, wspierać będą osoby odpowiedzialne za zredagowanie projektu programu współpracy oraz doprowadzą do zaangażowania w konsultacjach przedstawicieli władz.

E. Niski stopień włączenie w konsultacje organizacji wspierających statutowo III sektor

– tzw. organizacje infrastrukturalne, jak np. centra wsparcia organizacji pozarządowych, ośrodki wsparcia

ekonomii społecznej OWES, regionalne ośrodki EFS itp. mimo, że należą do podmiotów sektora pozarządowego bardzo rzadko są uczestnikami procesów konsultacyjnych. Odnosi się wrażenie, że nie mają zupełnie nic do powiedzenia w konsultacjach, mimo tego, że posiadają w zakresach swoich aktywności dużą wiedzę o potrzebach i ograniczeniach organizacji pozarządowych.

Włączenie w konsultacje społeczne ww. organizacji jest zadaniem dla ich organizatorów. Podejmowanie tej próby może polegać np. na kierowaniu indywidualnych zaproszeń do organizacji infrastrukturalnych ze wskazaniem oczekiwanej od nich wiedzy i zajęcia stanowiska w konsultacjach.

F. Poddawanie pod dyskusję pełnego tekstu dokumentu, a nie proponowanych zmian

– wprawdzie wymóg ustawowy zobowiązuje samorządy do konsultowania całości projektu programu współpracy, a nie jego części, jednak dla procesu konsultacyjnego ważne jest, aby informować jego uczestników o zakresie wprowadzanych do dokumentu zmian oraz o szczególnie

istotnych elementach, na których zależy samorządowi, aby uzyskać na ich temat opinie organizacji. Dla uczestnika konsultacji, który wziął udział w konsultacjach programu w jednym roku, zwyczajnie nie jest ani atrakcyjne, ani praktyczne zapoznawanie się z pełną treścią dokumentu w kolejnym roku i „wyszukiwanie” wprowadzonych w nim rozwiązań innych niż w roku poprzednim.

Jak widać z powyższego zestawienia, większość ograniczeń i barier w realizacji konsultacji społecznych możliwa jest do zniwelowania w stosunkowo prosty sposób. Im bardziej konsultacje nabierają charakteru bezpośrednich spotkań, rozmowy, dyskusji, a uczestnicy procesu traktują udział w konsultacjach jako pracę nad wspólnym planem działań, proces staje się na „naturalny”. Wszystkie strony tego procesu zaczynają traktować konsultacje w sposób pragmatyczny, widząc jego związek z codzienną aktywnością, a jednocześnie wzajemnie rozumiejąc swoje ograniczenia, a nawet potknięcia w procesie konsultacji, coraz bardziej przekonując się o intencjach i motywacjach innych uczestników procesu konsultacyjnego.

III.3.

Udane konsultacje programu współpracy – trochę teorii

Trudno jest mówić o standardach konsultacji, bowiem w praktyce nie zostały nigdzie prawnie określone, są wyłącznie wynikiem praktyki i poszukiwania najlepszych rozwiązań. Z pewnością w konsultacjach możemy mieć do czynienia z dwoma rodzajami standardów:

STANDARDY PRAWNE – konsultacje to wypełnienie obowiązków zawartych w przepisach prawnych

STANDARDY POZAPRAWNE – konsultacje to umiejętność dobrej organizacji pracy, dbanie o jakość i efektywność działania jednostek sektora publicznego; stosowanie zasad etycznych, takich jak uczciwość, dotrzymywanie obietnic; stosowanie zasad etykiety jak umiejętność prowadzenia sporu, szanowanie odmiennych opinii itp.

Jak należy prowadzić konsultacje społeczne?

Z pewnością wskazać tu można sześć ważnych cech, które złożą się na dobrze przeprowadzone konsultacje.

1

WIELOŚĆ FORM KOMUNIKACJI – zastosowanie różnorodnych płaszczyzn komunikacyjnych do nawiązywania kontaktu oraz faktycznego budowania dialogu obywatelskiego pomiędzy pracownikami instytucji (urzędnikami) a obywatelami

Warto, aby o konsultacjach informować szeroko. Nie tylko poprzez publikację ogłoszenia o konsultacjach na stronie internetowej danej instytucji publicznej, ale także w ramach rozsyłania informacji drogą e-mail z zaproszeniem do udziału w konsultacjach, poprzez zamieszczanie ogłoszeń w prasie itp. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby informacja o prowadzeniu promocji konsultacji tą drogą została ujęta w programie współpracy w części poświęconej formom współpracy samorządu z organizacjami. Takie zobowiązanie zapewni efektywniejszy proces komunikacji w kolejnym roku. Praktykę efektywnego informowania organizacji pozarządowych z terenu funkcjonowania danego samorządu stosuje z powodzeniem wiele gmin i powiatów. Dobrymi przykładami są tu np. działania Gminy Miasta Toruń, która obok prowadzenia strony internetowej poświęconej konsultacjom (www.konsultacje.torun.pl) informuje o nich również m.in. na swoim fanpage'u na Facebooku. Natomiast coraz większa liczba gmin wiejskich nierzadko prowadzi system powiadomień SMS o wydarzeniach w gminie i nieliczne z nich podjęły także (zakończone powodzeniem) próby promowania konsultacji społecznych tą drogą. Można również dla potrzeb promocji konsultacji wykorzystać niektóre darmowe media jak lokalne portale czy też lokalne fora internetowe.

Wszystkie powyższe działania nie tylko gwarantują bezpośrednie dotarcie z informacją do lokalnych organizacji, ale też zachęcają organizacje do uaktualniania danych kontaktowych w bazach adresowych prowadzonych przez samorząd.

2

ŚWIADOME PLANOWANIE – dostosowanie czasu trwania konsultacji do form i zakresu konsultacji

Nie wydaje się, aby dobrym pomysłem było prowadzenie konsultacji w okresie krótszym niż miesiąc (od ich ogłoszenia do ostatniego dnia przyjmowania uwag). Czas niezbędny na pozyskanie informacji o prowadzonych konsultacjach, możliwość zapoznania się z treścią konsultowanego materiału powodują, że faktyczne odniesienie się do konkretnych zapisów wymaga dłuższej aktywności. W praktyce realizacji konsultacji od etapu określania założeń, przez realizację spotkań otwartych, aż po konsultację bezpośrednio przed skierowaniem projektu programu pod obrady właściwej rady, proces trwa kilka miesięcy (między kwietniem a listopadem, tj. między przyjęciem sprawozdania z realizacji programu ubiegłorocznego, aż do podjęcia właściwej uchwały).

3

PRACA ETAPAMI – prowadzenie konsultacji społecznych na jak najszybszym etapie procesu podejmowania decyzji

Coraz bardziej przyzwyczajamy się do modelu, w którym konsultacje społeczne realizowane są wyłącznie w odniesieniu do gotowych (kompletnych) projektów dokumentów. Nie jest to właściwe podejście, bowiem przy kompletnym („zamkniętym”) dokumencie bardzo trudno jest odnieść się do konsultowanego materiału. Dla uczestników konsultacji nieznane są motywacje, kontekst i uzasadnienie powstania dokumentu, a rozległość treści nie zachęca do zapoznania się z nią i do zgłaszania uwag, bowiem ewentualne uwagi w jednej części dokumentu mogą nie być komplementarne z pozostałymi częściami dokumentu. Dlatego też, aby konsultacje faktycznie przyczyniały się do zmiany i poprawy jakości podejmowanych decyzji, konieczna jest realizacja ich etapami, tj. gdy tworzone są założenia dokumentu, w tym weryfikowana jest zasadność jego tworzenia, a dalej ponownie, gdy gotowe są cele i powiązane z nimi działania, jak również wówczas, gdy gotowy jest już kompletny dokument. Podejście takie utwierdzi uczestników procesu konsultacji co do ważkości dokumentu, jak też spowoduje, że wszyscy uczestnicy tego procesu będą czuli się odpowiedzialni za jego ostateczny kształt. Dwa przykłady konsultacji realizowanych etapami, przy stosunkowo niedużym nakładzie pracy i środków finansowych opisane zostały na kolejnych stronach poradnika.

4

PROWADZENIE DYSKUSJI – realizowanie konsultacji przede wszystkim w formach spotkań otwartych, w tym w formie dyskusji

Spotkania konsultacyjne, które obecnie prowadzą tylko nieliczne samorządy, wydają się formą, którą należy przewidzieć w każdym procesie konsultacji. Spotkanie takie podnosi rangę konsultacji – wskazuje uczestnikom na ważność kwestii, ale przede wszystkim pozwala na dyskusję, wymianę opinii, jak też na bliższe zapoznanie uczestników z zadaniami i kontekstem konsultowanego dokumentu.

5

ZADAWANIE PYTAŃ – stworzenie uczestnikom możliwości zadawania pytań do konsultowanego dokumentu

Bardzo często uczestnikom konsultacji brak jest wiedzy i kompetencji do dyskusji, bowiem nie znają lub nie rozumieją znaczenia konsultowanego dokumentu dla rozwoju lokalnej społeczności, jego powiązań z innymi dokumentami i celami działań samorządu. Tym samym, spotkanie konsultacyjne, a także konsultowanie przez internet wymaga od organizatora konsultacji komentarza z wyjaśnieniem czemu konkretny dokument służy, jakie są jego cele i co od niego zależy (jakie

będą skutki jego wprowadzenia). W przeciwnym wypadku czas przeznaczony na konsultacje upłynie na wyjaśnianiu nieporozumień i utrudni dochodzenie do konsensusu.

6

TWORZENIE PODSUMOWAŃ – podsumowywanie konsultacji i odniesienie się do każdej ze zgłoszonych uwag

Wśród osób i organizacji, które nie uczestniczą w procesie konsultacji, dominuje zdanie, że zgłoszone przez organizacje opinie i propozycje nie zostaną uznane za wartościowe i zostaną odrzucone. Dlatego też konieczne jest podsumowanie konsultacji i stworzenie zestawienia, w którym zebrane zostaną wszystkie uwagi, które wpłynęły w ramach konsultacji (również w trakcie spotkań otwartych). Instytucje doświadczone w prowadzeniu konsultacji społecznych tworzą bardzo szczegółowe podsumowania, odnosząc się do wszystkich uwag w konsultacjach, nie tylko dlatego, że szanują głos poszczególnych uczestników konsultacji, ale również dlatego, że wiedzą z doświadczenia, że uwagi wniesione a nieskomentowane zniechęcają do udziału w kolejnych konsultacjach.

Wskazane powyżej sześć, – jak się wydaje podstawowych i minimalnych – cech organizowania i prowadzenia konsultacji warto zastosować w każdych konsultacjach, do których zapraszane są organizacje pozarządowe. Co więcej, warto zaprosić organizacje pozarządowe do

przygotowania i wspólnej realizacji samego procesu konsultacyjnego. Oba przykłady konsultacji programów współpracy, opisane na kolejnych stronach poradnika, mają właśnie tę cechę – zostały zrealizowane wspólnie przez samorząd i organizację pozarządową.

III.4.

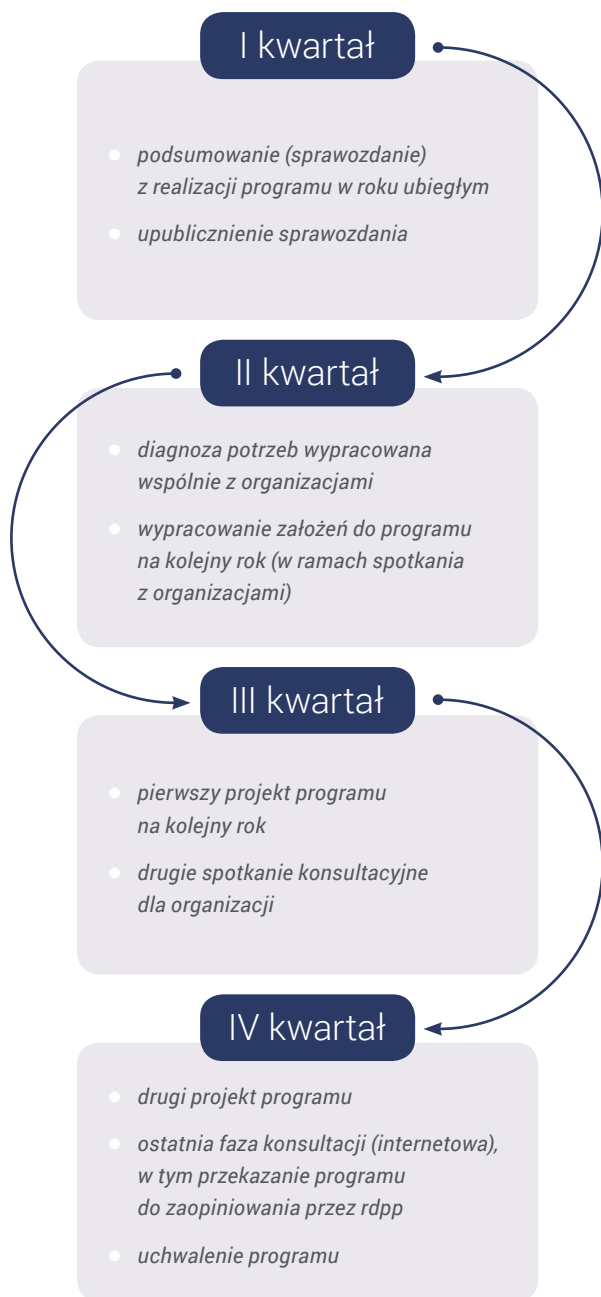
Udane konsultacje programu współpracy – przykłady praktyczne

Zgodnie z przyjętym podejściem – program współpracy jest rzeczywistym planem rzeczywistej współpracy – zakładamy, że program jest wynikiem wspólnych ustaleń samorządu i organizacji pozarządowych. W takim razie wspólne ustalenia nie mogą polegać na przygotowaniu programu przez jedną ze stron (samorząd) i następnie przekazane organizacjom do skomentowania. W żadnej przestrzeni życia nikt tak nie współpracuje. Przygotowanie programu współpracy nie powinno być tu wyjątkiem. W takim razie dążymy do zapewnienia fundamentalnej dla powodzenia współpracy możliwości spotkania i dyskursu.

Wiemy, że roczny program współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi jest uchwalany do 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu. Program musi powstać, zostać skonsultowany

z organizacjami i uchwalony w każdym z miast i gmin, w każdym z powiatów oraz w każdym województwie. Zgodnie z obowiązującymi wymogami ustawy o działalności pożytku publicznego programy współpracy powinny być przyjmowane na kolejne lata kalendarzowe i zawierać konkretne, wyliczone w ustawie elementy.

Przede wszystkim dążymy do tego, aby organizacje i samorząd wspólnie pracowały nad tworzeniem programu już na etapie założeń. Oznacza to, że dyskusja nad gotowym projektem programu nie jest jedynym elementem procesu konsultacji. Konsultacje te rozpoczynają się zaraz po podsumowaniu programu za rok poprzedni. Tym samym w każdym z kwartałów poświęcamy czas na działania związane z przygotowaniem przyszłorocznego programu.

W I kwartale podsumowywany jest program współpracy, a wnioski z jego realizacji zbierane w sprawozdaniu, które zostanie przyjęte uchwałą w samorządzie najpóźniej w pierwszym miesiącu II kwartału (do 30 kwietnia). Upublicznienie sprawozdania to sygnał do rozpoczęcia prac nad programem wspólnie z organizacjami pozarządowymi.

W II kwartale powstają założenia do uzasadnienia do programu (zebrane i przygotowane zgodnie z rozwiązaniem zaproponowanym w części poradnika *Uzasadnienie w programie współpracy – niewymagane, ale bardzo przydatne*). Organizowane jest otwarte spotkanie dla organizacji pozarządowych dotyczące uzasadnienia oraz zebrania założeń (propozycji) do programu współpracy.

W III kwartale powstaje pierwszy projekt programu współpracy i poddawany jest konsultacjom w formie drugiego spotkania otwartego. Projekt uwzględnia założenia zebrane w trakcie pierwszego spotkania, w tym dla każdej propozycji uzasadnienie i prognozowany wskaźnik (zgodnie z rozwiązaniem zaproponowanym w części poradnika *Ocena realizacji programu współpracy – pomijane zadanie samorządu i organizacji*).

W IV kwartale zebrane w konsultacjach uwagi i propozycje trafiają do konsultacji internetowych, jak też program przekazywany jest do zaopiniowania radzie działalności pożytku publicznego. Ten etap jest zwieńczeniem całego procesu i wszystkie zainteresowane organizacje mogą się w nim ponownie wypowiedzieć. Po konsultacjach, projekt trafia pod obrady właściwej rady i przyjmowany jest uchwałą.

Zaproponowany na poprzedniej stronie schemat postępowania (procesu) nie jest ani czasochłonny, ani kosztowny, a jego istotną zaletą jest faktyczne „aktywne” dyskutowanie i wspólna praca. Poszczególne procesy konsultacji mogą się oczywiście różnić między sobą, np. nie zawsze konieczne będzie drugie spotkanie dla organizacji, bowiem zależne jest ono od skali i zakresu zgłaszanych przez samorząd i organizacje uwag i dyskutowanych kwestii. Jeżeli zmian i propozycji do programu będzie niewiele, nie ma sensu realizować drugiego spotkania.

Przyjrzyjmy się dwóm przykładom procesu konsultacji, które zrealizowane zostały w ciekawy sposób, z aktywnym udziałem organizacji i posłużyły jako podstawa do wypracowania omawianego modelu realizacji konsultacji społecznych. Przykłady te zostały już przywołane w części poradnika poświęconej uzasadnieniu do programu współpracy.

PRZYKŁAD

1

Konsultacje programu współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi na 2015 rok

Biuro Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Marszałkowskim wspólnie z Kujawsko-Pomorską Federacją Organizacji Pozarządowych przygotowało spotkanie dla organizacji w czerwcu 2014 roku. Zgodnie z zaproszeniem (wysyłanym listownie, mailem, jak i przez newsletter Biura Współpracy) spotkanie miało służyć „wypracowaniu założeń Programu współpracy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na 2015 rok.” Na spotkanie przybyli zarówno przedstawiciele urzędu marszałkowskiego, jak i organizacji i samorządów z terenu województwa – razem stworzyli blisko 30-osobową grupę. Po krótkim wprowadzeniu poświęconym celowi spotkania i zasadom pracy, uczestnicy zostali podzieleni na dwie grupy dyskusyjne. W każdej z grup moderatorzy animowali dyskusję dot. zgłaszania propozycji do programu. Każda uczestniczka i każdy uczestnik spotkania zgłaszając konkretną propozycję miał zadanie wskazać uzasadnienie dla proponowanego rozwiązania i planowany rezultat wynikający z jego wdrożenia. Uczestnikom stawiano dwa pytania: dlaczego proponujemy konkretną zmianę/konkretne rozwiązanie? jaki będzie wynik jej/jego wprowadzenia?

Propozycje były na bieżąco spisywane przez moderatorów, których zadaniem po spotkaniu było ich zredagowanie i przekazanie do organizatorów i uczestników spotkania. Jednocześnie propozycje trafiły do dalszej konsultacji poprzez serwis stacja-konsultacja.pl. Fakt zamieszczenia propozycji w serwisie był szeroko promowany (przez newsletter Biura Współpracy, strony internetowe organizatorów, fanpage Federacji na Facebooku itp.). W rezultacie zebrano liczne komentarze

i opinie organizacji do wypracowanych na spotkaniu postulatów, jak też pojawiły się kolejne propozycje (w serwisie stacja-konsultacja.pl pojawiło się ponad 50 wpisów internautów).

Wówczas nadszedł czas na kolejne spotkanie – przygotowane w ostatnich dniach sierpnia 2014 roku. Na spotkaniu tym pracowano dalej nad propozycjami organizacji. Obok reprezentantów organizacji wzięli w nim udział także przedstawiciele departamentów. Uczestnicy otrzymali zestawienie dotychczasowych propozycji wraz z komentarzami zebranymi przez serwis stacja-konsultacja.pl i zostali podzieleni na cztery grupy tematyczne:

1. problemy społeczne, w tym dotyczące osób niepełnosprawnych,
2. kultura,
3. edukacja i sport
4. współpraca międzynarodowa

Każda z grup zajmowała się nie tylko „swoim” obszarem tematycznym, ale także zagadnieniami przekrojowymi dla programu (np. wypracowanie jasnych zasad angażowania przedstawicieli III sektora w zespoły i grupy robocze, stworzenie jednego miejsca, np. zakładki na stronie www z ofertą szkoleniową dla NGO prowadzoną przez różne podmioty). Nie zapomniano znowu o konieczności dyskusowania o poszczególnych propozycjach i rozwiązaniach w kontekście ich uzasadnienia oraz oczekiwanego rezultatu ich wprowadzenia.

Wynik spotkania to zestaw rozwiązań i propozycji, które po ich zaopiniowaniu przez właściwe merytorycznie departamenty i włączeniu do projektu programu współpracy zostaną skierowane do konsultacji on-line (również przez serwis stacja-konsultacja.pl) przed przekazaniem pod obrady Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Czy i w jaki sposób zastosowano w tym procesie 6 zasad konsultacji, o których mowa na poprzednich stronach poradnika? Jakie były nakłady sił i środków na realizację procesu konsultacyjnego?

Wielość form komunikacji	TAK	Listy tradycyjne i maile z zaproszeniami, newsletter Biura Współpracy z zaproszeniem, strony internetowe organizatorów z informacją o spotkaniu, fanpage Federacji na Facebooku, serwis kujawsko-pomorskie.ngo.pl, serwis stacja-konsultacja.pl
Świadome planowanie	TAK	Proces realizowany z założeniem dwóch spotkań dla organizacji, etapu konsultacji on-line itp.
Praca etapami	TAK	Program przygotowywany na jak najwcześniejszym etapie jego powstawania, tj. od momentu przygotowania założeń do programu.
Prowadzenie dyskusji	TAK	Spotkania mają charakter dyskusji, w której ważna jest umiejętność stawiania pytań o zasadność i efektywność wnoszonych propozycji.
Zadawanie pytań	TAK	Spotkania prowadzone są przez moderatorów, którzy zadają pytania i umożliwiają też zgłaszanie własnych wątpliwości. Dodatkowo funkcjonalność serwisu stacja-konsultacja.pl umożliwia stawianie i zadawanie pytań, jak i dyskusję o programie współpracy w kontekście jego związków z „codziennością NGO”.
Tworzenie podsumowań	TAK	Podsumowywane są spotkania otwarte, jak i propozycje i opinie wpływające przez serwis stacja-konsultacja.pl. Cały proces konsultacji podsumowywany jest w raporcie z konsultacji.
Niezbędne zasoby własne	TAK	Zaangażowanie pracowników departamentów merytorycznych, wykorzystanie własnego zaplecza organizatorów, w tym stron www, baz adresowych, sal na spotkanie. Moderatorzy reprezentują organizatorów spotkań.
Niezbędne wykorzystanie zasobów zewnętrznych	TAK	W omawianym przykładzie zapewniono w formie usługi zewnętrznej catering dla uczestników na zakończenie każdego ze spotkań konsultacyjnych. Kosztem były również materiały biurowe (bloki flipchart, pisaki, teczki dla uczestników z wydrukowanym sprawozdaniem z realizacji ubiegłorocznego programu oraz z prezentacją wprowadzającą do spotkania).
Koszty	TAK	Materiały biurowe, koszty korespondencji oraz w przypadku podjęcia decyzji o zapewnieniu cateringu i/lub serwisu kawowego koszt usługi gastronomicznej.

PRZYKŁAD

2

Konsultacje programu współpracy samorządu powiatowego z organizacjami pozarządowymi na 2014 rok

Starostwo Powiatowe w Rypinie zrealizowało na przestrzeni kilku miesięcy dwa spotkania dla organizacji pozarządowych (wspólnie z Kujawsko-Pomorską Federacją Organizacji Pozarządowych). Uczestniczyło w nich kilkanaście organizacji, ale także wicestarosta powiatu i przedstawiciele Starostwa.

Na pierwsze spotkanie, jesienią 2013 roku, organizatorzy zaprosili NGO z powiatu do rozmowy nad programem współpracy, nad wspólnym ustaleniem jak współpraca samorządu powiatowego i organizacji powinna wyglądać, na czym powinna się koncentrować. Organizacje stawily się na spotkanie chętnie i licznie. Spotkanie prowadzone było w formule „world cafe” (więcej o tej metodzie poniżej w części *Zagadnienia uzupełniające*). Pracowano w podziale na dwa główne bloki tematyczne: (1) formy współpracy finansowej powiatu rypińskiego i organizacji pozarządowych, (2) formy współpracy niefinansowej powiatu rypińskiego i organizacji pozarządowych.

W trakcie spotkania pojawiło się wiele propozycji dotyczących ułatwień i rozwinięcia zakresu współpracy, a najdalej idące rozwiązanie zakładało, że powiat ogłosi więcej konkursów dla NGO niż dotychczas. I to dysponując tą samą kwotą środków. Zamiast dotychczasowego jednego konkursu miały pojawić się trzy w różnych obszarach tematycznych. Rozwiązanie to, jak i wiele innych zgłoszonych postulatów (m.in. stworzenie bazy adresowej organizacji pozarządowych na stronie internetowej powiatu) wpisano do projektu programu współpracy i w takiej wersji został on przyjęty przez Radę Powiatu Rypińskiego.

Z początkiem 2014 roku pojawił się pierwszy konkurs. Zrealizowano go w obszarze, w którym dotąd ogłaszano konkursy. Wyłoniono oferentów, podpisano z nimi umowy. Niedługo później, w maju 2014 roku urząd ponownie zaprosił organizacje na spotkanie i zapytał organizacje wprost: (1) czy warto ogłosić pozostałe konkursy?, (2) czy organizacje, które dotychczas nie ubiegały się o środki powiatu, są gotowe uczestniczyć w konkursach?, (3) czy organizacje mają pomysły, które chcą złożyć jako oferty konkursowe?, (4) jakie to pomysły? (5) z jakich wynikają potrzeby? Uczestnicy – kilkunastuosobowa grupa przedstawicieli organizacji z powiatu, – wskazali wiele różnych przedsięwzięć, które warto lub należy w powiecie zrealizować. Dotyczyły one m.in. wsparcia osób niepełnosprawnych o konkretnej niepełnosprawności, rozwinięcia działań promocyjnych powiatu poprzez pilotażowe wprowadzenie konkretnych pomysłów promocyjnych, rozwinięcia oferty zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży itp. Dla każdego z przedsięwzięć uczestnicy byli w stanie wskazać potrzebę jego realizacji (uzasadnienie). Również na tym spotkaniu przyjęto konwencję: dlaczego proponujemy konkretną zmianę? jaki będzie wynik jej wprowadzenia?

W wyniku spotkania zarząd powiatu ogłosił 30 czerwca 2014 roku dwa konkursy dla organizacji pozarządowych: jeden w zakresie ochrony i promocji zdrowia, pomocy społecznej oraz osób niepełnosprawnych, a drugi w zakresie kultury. Przedsięwzięcia planowane do realizacji zostały złożone przez organizacje w formie ofert konkursowych. Dodatkowo w trakcie trwania konkursu, zanim upłynął czas przewidziany na składanie ofert, pracownicy starostwa poprowadzili dla NGO spotkanie nt. zasad i wymogów składania ofert w konkursach, wychodząc tym samym naprzeciw oczekiwaniom organizacji w zakresie zdobycia umiejętności przygotowania poprawnej formalnie i merytorycznie oferty.

Czy i w jaki sposób zastosowano w tym procesie 6 zasad konsultacji? Jakie były nakłady sił i środków na realizację procesu konsultacyjnego?

Wielość form komunikacji	TAK	Listy tradycyjne i maile z zaproszeniami, bezpośredni kontakt telefoniczny przedstawicieli Starostwa Powiatowego z organizacjami z terenu powiatu, strony internetowe organizatorów z informacją o spotkaniu, fanpage Federacji na Facebooku, serwis kujawsko-pomorskie.ngo.pl
Świadome planowanie	TAK	Proces realizowany z założeniem dwóch spotkań dla organizacji
Praca etapami	TAK	Program przygotowywany na jak najwcześniejszym etapie jego powstawania, tj. od momentu przygotowania założeń do programu.
Prowadzenie dyskusji	TAK	Spotkania mają charakter dyskusji, w której ważna jest umiejętność stawiania pytań o zasadność i efektywność wnoszonych propozycji.
Zadawanie pytań	TAK	Spotkania prowadzone przez moderatorów, którzy zadają pytania i umożliwiają też zgłaszanie własnych wątpliwości.
Tworzenie podsumowań	TAK	Podsumowywane są spotkania otwarte w formie sprawozdania z każdego ze spotkań oraz poprzez podsumowanie ustaleń na stronach internetowych organizatorów oraz w serwisie kujawsko-pomorskie.ngo.pl.
Niezbędne zasoby własne	TAK	Zaangażowanie pracowników starostwa i przedstawiciela zarządu powiatu, wykorzystane własne sale starostwa, bazy adresowe, kontakty telefoniczne i mailowe. Moderatorzy reprezentują organizatorów spotkań.
Niezbędne wykorzystanie zasobów zewnętrznych	TAK	Materiały biurowe oraz artykuły spożywcze dla potrzeb poczęstunku podczas spotkania.
Koszty	TAK	Niewielkie, w zakresie zakupu materiałów biurowych i serwisu kawowego.

III.5.

Zagadnienia uzupełniające

Metoda „world café”

Technika partycypacyjna „World Café” jest metodą partycypacyjną służącą do prowadzenia dialogu oraz poszukiwania kreatywnych pomysłów. Spotkania z wykorzystaniem tej metody odbywają się w „kawiarnianej atmosferze”. Uczestnicy dyskusji siadają przy stolikach; każdy stół ma swojego gospodarza. Przy każdym stole odbywają się dyskusje na zadany temat, przy czym po pewnym czasie (ok. 20 minut) osoby biorące udział w dyskusji przenoszą się do innego stołu – przy którym omawiany jest inny temat lub inny aspekt tego samego tematu. Gospodarze stolików pozostają na swoich miejscach i za każdym razem streszczają nowym partnerom przy stole przebieg dotychczasowej dyskusji, po czym jest ona kontynuowana „w nowym składzie”.

Technika ta sprawdza się na spotkaniach, które służą zbieraniu pomysłów i rozwiązań. Jest prosta w przeprowadzeniu, ale bardzo efektywna i integrująca. Należy zaznaczyć, że World Café jest metodą służącą do wymieniać się kreatywnymi pomysłami i nie ma na celu znalezienia konkretnych rozwiązań. Z tego powodu nadaje się najlepiej do początkowych faz procesu partycypacyjnego – pomaga określić potrzeby i oczekiwanie wszystkich zaangażowanych stron, a także stworzyć między nimi sprzyjającą dalszym rozmowom atmosferę.

Serwis stacja-konsultacja.pl i możliwości wykorzystania go w konsultacjach społecznych

Serwis „stacja-konsultacja.pl” powstał z myślą o wsparciu procesów konsultacji w tej ich części, która realizowana jest w sposób elektroniczny – za pomocą formularzy ogłaszanych na stronach internetowych. Dlatego też funkcjonalności serwisu pozwalają efektywnie realizować konsultacje ich organizatorom, jak i uczestnikom. Z jednej strony, uczestnik konsultacji może dodawać w serwisie uwagi, składać propozycje, komentować fragmenty lub całość dokumentów, odnosić się do wypowiedzi innych. Uczestnicząc w konsultacjach można występować pod własnym nazwiskiem, można też pod pseudonimem. Nie trzeba reprezentować żadnej konkretnej organizacji, ale jak najbardziej można założyć konto dla konkretnego stowarzyszenia lub fundacji. Możliwości jest mnóstwo, a jednocześnie „przebywanie na stacji” i korzystanie z rozwiązań jest bardzo proste i sugestywne. Z drugiej strony, organizator konsultacji może założyć w serwisie konto, ogłaszać i prowadzić własne konsultacje. Korzystając z możliwości „stacji” wskaże także format zestawienia uwag z konsultacji.

Zarówno uczestnicy, jak i organizatorzy konsultacji korzystają z serwisu bezpłatnie. Właścicielem serwisu jest Kujawsko-Pomorska Federacja Organizacji Poza-rządowych.

KUJAWSKO-POMORSKA
FEDERACJA
ORGANIZACJI
POZARZĄDOWYCH

Kujawsko-Pomorska Federacja Organizacji Pozarządowych jest związkiem stowarzyszeń i fundacji z województwa kujawsko-pomorskiego. Działa aktywnie od 2010 roku m.in. promując standardy etyczne i jakościowe w działalności pozarządowej, dbając o poprawę wizerunku III sektora w świadomości społecznej oraz jako rzecznik organizacji pozarządowych, zwłaszcza wobec administracji publicznej. Angażuje się w liczne zespoły robocze i gremia opiniodawcze, uczestniczy w konsultacjach społecznych na szczeblu lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim. Prowadzi serwis internetowy ułatwiający realizację konsultacji społecznych www.stacja-konsultacja.pl.

Kontakt:

Kujawsko-Pomorska Federacja Organizacji Pozarządowych,
ul. Mostowa 27, 87-100 Toruń,
tel. 56 652 23 56
www.federacja-ngo.pl

POMORSKA FUNDACJA ROZWOJU,
KULTURY I SZTUKI

Pomorska Fundacja Rozwoju, Kultury i Sztuki prowadzi od 1999 roku działalność informacyjną i edukacyjną w województwie kujawsko-pomorskim oraz wspiera sektor obywatelski (m.in. świadczy poradnictwo obywatelskie i prawne, realizuje procesy konsultacji społecznych) i pozarządowy (m.in. prowadzi działalność szkoleniową, doradczą i usługową).

Kontakt:

Pomorska Fundacja Rozwoju, Kultury i Sztuki
ul. Mostowa 27, 87-100 Toruń
tel. 56 652 11 21
www.rces.torun.pl
www.biuro-obywatela.pl
www.rod-m-torun.pl
www.spolecznicy-torunscy.pl

STACJA-KONSULTACJA.PL

Dobra strona konsultacji

Projekt współfinansowany
przez Szwajcarię w ramach
szwajcarskiego programu
współpracy z nowymi krajami
członkowskimi Unii Europejskiej.

SWISS
CONTRIBUTION

STACJA-KONSULTACJA.PL
Dobra strona konsultacji